

PETŐFI-MUZEUM.

K I A D J Á K:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
KORBULY JÓZSEF.

Megjelenik minden két hónapon. Előfizetési ára egy év. 2 ft 50 kr. Egy-egy füzet ára 50 kr.

Julius—Augusztus.

Kéziratok és előfizetési pénzek a kiadóhivatalnak címzendők. Kolozsvár, Bel-Farkasutca 13. sz.

Petőfi a márcziusi napokban.

(Első közlemény.)

I.

Nyári Albert szerint, ki kortársai között legrészletesebben írta meg az 1848-diki márcziusi napok történetét, az ifjúság mozgalmainak kezdete a pozsonyi országgyűlési ifjúság nyilatkozatára vezethető vissza, mely „az országgyűlés húzása-vonása fölött elégedetlenségét kimondá”.¹ A pesti ifjúság, mely addig elkülönözve tartá magát az országgyűlési ifjúságtól, elhatározá, hogy közelebbi érintkezésbe fog vele lépni s e végből felszólítá Vasvári (Féjér) Pált, hogy az együttes, nagyobb szabású egyöntetűbb működés eszközése végett írjon hozzájuk buzdító levelet a pesti ifjúság nevében, melyben szólítsa fel őket „viszonyos közlekedésre”. A választ azonban, mely „az ő s z-

ves Pesti ifjúsághoz” volt címezve, a postán elsikkasztották.

Ekkor Nyári Albertet egy új levél fogalmazásával bízták meg, melyet ő egészében közöl idézett műve 15. lapján. E levél 1848 márcz. 5-én kelt s e szerint az első levél keltét s a választ február havára tehetjük. Elővel alá „Pesti Ifjúság” van írva s az ifjúságot „ifjú Magyarország”-nak nevezi; az egész az akkori bombasztikus stýlban van tartva s a pozsonyi ifjúságot „az egyetértés, szoros összeköttetés és a működés” szent háromságával kínálja meg.¹ A pozsonyi ifjúság azonban e levélre választ nem adott.

Ekközben megérkezett Pestre is a francia februári forradalom híre s lázas izgalomba hozta az amúgy is nyugtalan kedélyeket. A

¹ Nyári Albert: A magyar forradalom napjai. Pesten. 1848. Magyar Mihál. 14. l.

¹ U. ott. 16. l.

demonstrációt az „Ellenzéki kör” kezdte meg, mely az általa is vállalt elveknek egész Európában nyilatkozó győzelmét meg akarván ünnepelni, márcz. 9-én d. u. termeiben zene mellett nagy lakomát rendezett, a melyben nyilván kijelenték a tagok buzgó rokonszenvéket az átalakulási mozgalmak iránt s roszalásukat Metternich politikája ellenében.¹ A Bihary és az Egressy bandája mellett a társaság komoran hallgatta a Rákóczy indulót s a Marseillaisét, azzal a tudattal, hogy nem sokára válságnak kell előállani. E hangulatot még komorabbá tették a következő napok, midőn Pozsonyban az alsó tábla javaslata a felelős magyar kormányról nem tárgyalatott elég gyorsan a felső táblán, miből Pesten azt sejtették, hogy a tervet mellőzni akarják.

Egy részt az „Ellenzéki kör”, más részt a pozsonyi hírek és aggodalmak gyorsabb cselekvésre ösztönözték a Fillinger-kávéházban napról-napra tanakodó s vitatkozó pesti ifjúságot is. Egyik gyűlésén aztán általános meggyőződés lőn, hogy „egy oly népösszejövetelt kellene rendeznie, melyben a népelemet egygyé olvasztván, összpontosított erővel a haladás rögzös pályájára léphetne. A módot Franciaország mutatá be. Egy nagy reformlakoma határoztatik el; az összejövetel helyéül Rákos mezeje tűzetik vala ki.”²

A felszólításokat közreadták s

¹ Birányi Ákos: Pesti forradalom. 1848. 16. l. és Magyarország újjászületése. 6. l. Thallóczy: „Vasvári Pál s a pesti egyet. ifjúság” cz. művében ez adatot nem említi, mert Nyári idézett művét használván forrásul, ez sem említi.

² Nyárinál. 19. l.

az ívekre ezeneként írták fel nevöket, egyszersmind csatlakozásra felszólítá az ifjúság az „Ellenzéki kör”-t is. A kör gyűlést tartván, elhatározta, hogy a kitűzött célra egyesül az ifjúsággal s a legközelebbi teendők tervezetűl az ismeretes 12 pontból álló programot állította össze, melyet a felhívással együtt Irinyi József szerkesztett meg s ezeknek tárgyalása végett márcz. 13-án népgyűlést is tartott.² Az „Ellenzéki kör” egyszersmind két küldöttet választott meg, kik a Fillinger-kávéházban összegyűlt ifjúságot egyesülésre és a program elfogadására felszólítsák. Ez történt márcz. 13-án, a nemzeti lakoma pedig, mely utóbb aztán elmaradt, márcz. 19-ére (vasárnap) vala kitűzve.

Erre márcz. 14-én d. u. az „Ellenzéki kör” közgyűlést tartott, melyre meghívta az ifjúságot is. A gyűlés d. u. 4 órától estig tartott s az ifjúság oly elhatározással jelent meg, hogy a 12 pontnak petitio alakjában a királyhoz való fölterjesztését fogja kívánni, még pedig azonnal, aláírói azok lettek volna, kik a reformlakomán részt vesznek. Vasvári volt az ifjúság szónoka, ki oly értelemben szolt, hogy e petitio az országgyűlés törekvéseit is elő fogja segíteni. Klauzál Gábor azonban azt az indítványt tette, hogy a petitio pontjai, mielőtt fölküldetnének akár az országgyűléshez, akár a királyhoz, közöltessenek Batthyányi Lajossal, az „Ellenzéki kör” elnökével, „ki azokat az egész honban köröztetvén, százezrek nevével mondhatná a nemzet

² Pesti Hirlap. 1848. 1054. szám, márczius 17.

kivánatának, — tehát nagyobb súlyú lesz, mintha csak pár ezer ember vagy csak egy város írná alá. Klauzál indítványát, miután ily értelemben nyilatkozott Nyári Pál is, elfogadták; de az ifjúság a gyűlés után 7 órakor összegyűlt a Fillingerben s elhatározta, hogy a halasztást nem fogadja el.

A Fillinger-kávéház, mely változott nevén ma is meg van az Üri-utczában, eredetileg Privorszky-, majd Pilwax-kávéház volt a 40-es években s már 1844-től volt, mint átjáró-ház s központi hely, az ifjúság gyűlö helye; oda szerette Petőfi is járni s egy hosszú márványasztalnál szoktak összegyűlni utóbb a tizek társaságának tagjai is; ott vitatták meg elveiket, melyekben a politika kezdetől fogva már, utóbb pedig folyton nagyobb szerepet játszott. Ez lön 1847-ben az „ifjú Magyarország” gyűlöhelye, ide szokott az egyetemi ifjak köre is és lassanként oly nevezetes szerepre jutott, hogy egy kortárs így szól róla: „A kávéház a szabadság templomává vált, melybe a lelkes ifjúság a szabadság istenének járt áldozni.”¹

¹ L. Thallóczy Lajos: Vasvári Pál s a pesti egyet. ifjúság 1844—1848. 49. Budapest. 1882. 58. l. Megjegyezzük, hogy Thallóczy a márcz. napok történeteinek elbeszélésében legkivált N. Á. Albert idézett művét tartja szembe előtt s a többieket, kik e napok történeteit szintén mint kortársak megírták, nem említi. Ilyenek még, kiket mi kiválóan fölhasználunk, az egykorú hírlapokon kívül, e cikünkknél: Birányi Ákos: Pesti forradalom. (Martius 15—19.) Pest. 1848. Trattner Károlynál. 63. l. Magyarország újjászülése. Budapest. Geibel K. tulajd. 30 l. Zerffi Gusztáv: Martius 15-dike 1848-ban Pesten. Egy lap néptörténet.

E kávéházban tartatott 1848 márcz. 14-én is az ifjúság gyűlése, melyen elhatározták, hogy vární nem fognak, kivált Vidács János, akkor III. éves jogász s Vasváry szónoklataira. Ez alkalommal, a kedélyek ez izgatott állapotában jött a hír, hogy a tanárok eltiltották az ifjúságot a lakomán való részvételtől. A mérnöki osztálynál egyik paptanár azzal fenyegetőzött, hogy ha kevesen vesznek részt, kicsapátja őket, ha sokan, akkor kicsapátja minden ötödiket s minden másik ötödiket második osztályba teszi a moresből. A jogi karnál egy másik tanár megtudván, hogy az ifjak néme-lyikénél aláírási ív kereng, magához hivatta őket, csupán megtekintésre elkérte az íveket, de többé vissza nem adta, mondván, hogy egyetemi tanulóknak tilos efféle vállalatokba bocsátkozniok; másnap pedig az íveket a helytartótanácsához küldte föl. E hírek természetesen csak növelték az

Kléh István: A pesti forradalom története 1848-ban. Adatul politikai életünk erkölcstörténetéhez. 42 lap. 8 l. Nyári munkája 12 füzetre volt tervezve, ebből csak 2 jelent meg, a mi nagy kár. Az 1-ső füzet mellett Vasváry, a 2-dik mellett Bulgyovszky Gyula arczképe jelent meg. Minden füzethez jelent volna meg egy-egy arczkép, s ígérte a többek közt Petőfiét és Jókayét is. Megjegyezzük még Nyári művéről, hogy őt „a fiatalság nagy többséggel mint a történtek szemtanuját és hő leíróját kiáltá ki.” (l. a hirdetésben a mű borítékán.)

² Az aláírási ívek szövege: „Aláírási ív a pesti középponti fiatalság és szellemaroknai lakomájára. A bejövendő költség által a zene lesz biztosítva; az étkezés étlap szerint. Tartatik folyó hó 19-én, a hely a keddi (mart. 14.) közgyűlésben fog meghatározatni. Legkevesebb aláírási összeg 20 kr. pp.” (l. Birányi. 16. l.)

ifjúság izgatottságát, smég inkább elvetették azok mérséklő indítványát, kik javasolták, hogy a Klauzál-féle elhalasztásba nyugodjanak bele. A mérséklő indítvány ellen szólt Vidács, Bulyovszky, Sükei, Vajda, Szegfi. (L. Vidács és Szegfi beszédeit Nyárynál. 24—25. l.)¹

Épen ez este történt az is, 9—10 óra között, hogy a kávéházban egy kémnek tartott embertől hallották a legelső hírt a bécsi forradalomról s Metternich elűzéséről, mely hír gyorsan elterjedt az egész városban s ekkor azt határozta az ifjúság gyűlése, hogy a 12 pontot nem petitionálni, hanem követelni fogja. Erre kivált Vasváry beszédére s Vajda fellépésére, ki bezárta az ajtókat, hogy addig senki el ne mehessen, míg nem határoznak, kimondták a 12 pontot, mint a nép határozatát s Vasváry mintegy fölesketé az ifjúságot, mi közben tört vonta ki, mondván: „esküszöm a szabadság istenére, hogy mindaddig nem fogok nyugodni, míg a zsarnokság fenéjét gyökerestől ki nem irtottam“, melyre az esküt az ifjúság is ismételte.

Ekkor már éjfél volt. Thallóczy azt mondja idézett művében, hogy míg ezek történtek, „Petőfi a melékszóban írja „Talpra magyar“-ját. Előbb a Rajta magyar

¹ Nyári beszéli azt, hogy épen márcz. 14-én este tudta meg a gyűlésező ifjúság a tanári kar tilalmát. Birányi azonban pár nappal előbbre teszi ezt s valóbszínűnek is látszik. Ugyanő azt is mondja, hogy „már-már bomlani kezd az egész terv, ha az erélyes lelkű indítványozók csüggedetlenül mellette nem küzdenek, s a lakomatartást Jókai Mór ismételve nem ajánlja.“ (17. l.) Szerinte a tanárok tilalma márcz. 13-án már tudva volt.

ezimet adja neki. Szikra Ferencz, a forradalom mindig képletekben beszélő profétája, különben genialis ifju odaszól neki: barátom előbb talpra kell állítani a magyart, azután rajta, „s hozzáteszi, hogy ez „szemtanu Cs. Ernő közlése.“¹

Minthogy a „Talpra magyar“ márcz. 15-én reggelre valóban készen volt s Petőfi a „szabadság csarnoka“nak elnevezett Fillingerben már ekkor korán elszavalta, kétségtelenül a márcz. 15-e előtti napokban kellett megírnia. Birányi² némileg eltérve ez előadástól, ezt írja:

„Azonban a népek sorsát istenek vezérlik s ezeknek szelleme költők s látnokokba száll. Ezek által beszél az ég a néphez, és szavaikban csak az istentagadó kétkedik. Petőfi látnoki lelke, mikép magától hallám, két nap óta mintegy szellemi képekben ábrázoló a történendőket elébe s ezen magasztaltságban egy költeményt szült, melyhez erőre, tisztaságra, hatásra nézve hasonlót még nem birunk. A költemény a következő sat.“

Birányi tehát Petőfitől hallotta, hogy a márcz. 15-dike előtti 2 nap alatt írta. Eközlés helyességét teljesen eldönti Petőfinék egy megjegyzése, mely a „Lapok P. S. naplójából“ című töredékeiben így hangzik: „(A nemzeti dalt két nappal előbb márczius 13-kán írtam, azon lakomára, melyet az ifjúság márczius 19-kén akart adni, mely azonban az eddigi események következtében szükség-telenné válván, elmarad. Míg én az egyik asztalnál a nemzeti dalt

¹ 62. l. ² 18. l.

irtam, feleségem a másik asztalnál, nemzeti fejkötőt varrt magának.)“ E szerint a Thallóczy adatából, kinek figyelmét a szóban forgó hely kikerülte, csak annyi lehet való, hogy a költemény kezdő fölkiáltása eredetileg „Rajta magyar“ volt.

II.

Mekkora részt vett Petőfi a megelőző mozgalmakban tényleg, nem határozható meg szabatosan az adatokból. Kedélyileg nem csak szenvedélyesen óhajtotta, hanem előre érezte s megjósolta ismételve a forradalmat. Maga többször említette s e nyomon a lapok is, hogy már két hóval előbb, január 15-dike tájt megírta ezt a versét „Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?“ melyben nejét zászló varrására hívja fel s midőn a márcziusi napokban közreadta, s a pesti írók nejei épen Petőfiné buzdítására a nemzetőrség számára zászlót hímezték, az „Életképek“ pl. így ír: „— Pesti írók nejei egy szépen hímezett zászlóval fogják megajándékozni a nemzetőrséget. Ily kedves kezekről varrott zászló alatt aztán örömlész csatázni a hazáért. Petőfi ezelőtt két hónappal megírta azon verset, melynek refrainje ez: varrd meg azt a zászlót feleségem! A költők a világesemények látnokai!“

Arra az óhajra, szenvedélyes vágyra nézve, melylyel kívánta a forradalmat, legjobb bizonyíték az a hely, melyet „Lapok Petőfi Sándor naplójából“ cz. töredékes művében hagyott ránk. E hely, melyet fontosságánál fogva teljesen idézünk, a következő:

„Évek óta csaknem kirekesztőleg olvasmányom, reggeli és esteli imádságom, mindennapi kenyerem a francia forradalmak története, a világnak ez új evangélioma, melyben az emberiség második megváltója, a szabadság hirdeti igéit. Minden szavát, minden betűjét szívembe véstem, és ott benn a holt betűk megelevenedtek, és az élethez jutottaknak szűk lett a hely, és tomboltak, örvongtek bennem!“

A tűzokádó hegy közepébe kelene tollamat mártanom, hogy napjaimat, napjaim gyötrelmeit leírhasam!

Igy vártam a jövődöt, vártam azt a pillanatot, melyben szabadsági eszmém és érzelmeim, szívemnek ezen elkárhozott lelkei elhagyhatják a börtönt, kinszenvedések helyét... vártam e pillanatot, nemcsak reméltem, de bizton hittem, hogy el fog jöni. Tanubizonyságaim erre a költemények, melyeket több mint egy év óta irtam. Nem okoskodás után, de azon prófétai ihletből — vagy ha úgy tetszik, nevezzük állati ösztönnek — mely a költőben van, világosan láttam, hogy Európa naponként közeledik egy nagy-szerű erőszakos megrázkodáshoz. Ezt többször leirtam, még többeknek elmondtam. Senki nem hitte jövődölésemet, sokan kinevettek érte, általában ábrándos golyhónak neveztek, de azért folyvást élt bennem ama hit, s úgy voltam, mint az állatok a földindulás vagy napfogyatkozás előtt.

Politikai életünket távolról néztem, vagy rá sem néztem, a miért részint egyoldalúsággal, részint bűnös egykedvűséggel vádoltak.

A rövidlátók! Én tudtam azt, a mit ők nem tudtak, és azért szá-
nakoztam a napi politika kurjo-
gató hősein, mosolyogtam a fon-
tosságot, melyet magoknak tulaj-
donítottak; tudtam, hogy az ő fé-
nyes tetteik és fényes beszédek
nem egyéb, mint homokra rajzolt
kép, melyet a bekövetkezendő vi-
harnak első lehellete elsöpör; tud-
tam, hogy ők nem azon nagy szin-
észek, kik a világ színpadán az
ujjászületés óriási drámáját eljá-
szák, hanem csak a decoratorok
és statisták, kik a függönyöket
aggatják s a színpadra székeket
és asztalokat hordanak.

Magamba zárkoztam, mint el-
zárkozik tornyába a csillagász, s
a földről az égbe vetettem szemei-
met, a jövőbe. Egyszerre lesza-
kadt az ég a földre, jelenné lett
a jövőndő... a forradalom kitört
Olaszországban!

A mint nézték a jövőndön-
dők a gyermek Jézust a jászolban,
oly lelkesedéssel és áhitattal néz-
tem én ezen új meteort, ezen déli-
fényt, mely születésekor is na-
gyobb szerű volt minden éjszaki
fénynél, s melyről meg volt írva
lelkemben, hogy befogja utazni
a világot.

És úgy lőn. Olaszországban
töltö gyermekségét, vándorolt föl-
felé, egyszerre Párizsban termett,
mint férfi, onnan kikergette Lajos
Fülöpöt, miként Krisztus az adó-
vevőket Jeruzsálem templomából.

Oh mikor én meghallottam,
hogy Lajos Fülöpöt elűzték s
Franciaország respublica!...

Egy Pesttől távol eső megyében
utaztam, és ott egy fogadóban
leptem... rohanta meg e hír szíve-
met, fejemet, lelkemet, idegeimet.

— Vive la republique! kiálték
föl, aztán némán merően álltam,
de égve mint egy lángoszlop.

A mint eszméletemet vissza-
nyertem, egy aggodalom kezdett
bántani — a jelszó ki van kiáltva,
gondolám, ki tudja, mi nem tör-
tént vagy történik, míg én haza-
érek! nélkülem kezdődjék a for-
radalom? hah!

Nyakrafőre siettem a főváros-
ba... reszketve, lélekzet nélkül
érttem haza...

Altalános volt a lelkesedés, de
még semmi sem történt...⁴

Tény az is e mellett, hogy a
külső szereplésre nézve számos
ösztöngzést kapott nejtől is s ezek
nagy mértékben hatottak kedé-
lyére. Ezt említi pl. Birányi is,
midőn márcz. 15-dikéről szólva
így ír:

„Petőfiné — a lelkes hon-
leány, mint magasztos jelleméhez
illet, már elébb buzditotta fér-
jét.“ (16. l.) Nyári pedig a követ-
kező jelenetet beszéli el id. műve
37. lapján:

„Távozzunk kevéssé az útszák-
ról, 's térjünk be egy szobába, há-
rom személyt veszünk ott észre.

— Két nő, egy fiatal 's egy élte-
sebb, 's egy komor ifjú valának
azok. Összekulesolt kezekkel állt
ott az utóbbi, szemeiben tűz égett,
keblében nemes érzelmek. Szólt,
— és minden szavai a' nemes el-
határozottságnak színezetét hor-
dák magokon. Úgy látszék, mint-
ha távozni akart volna messze
útra, kedveseinek köréből talán
örökre megválendő.

Csendes perczek következének
be, — a' magában gondolkozásnak
magasztos perczei.

„Bögös pályát választál magadnak, félbeszakítá a' hallgatagságot az ifjú nő, — a' szabadságnak szava hi, távozzál! — Ez a' di-csőségnék fényes pályája!“

„Ellenségei a' tirannizmusnak, szolt előjött hangon az ifjú, — az elnyomott milliók romjain emelve egy szebb jövőt, a' hazát emelik a' nagyságnak legragyo-góbb polezára!“

„Távozzál, — mert hol a' haza, az elnyomott milliók java kívánja, mond lelkesülten a' nő, ott életem társának az első sorában kell helyet foglalnia!“

O hon, szeretett hazám! miért nem teremtet a' mindenható ég neked több illy hölgyeket, hogy Chartagó vagy Lengyelhon képe-ben, reájok ismerhetnék?!

„Áldott legyen az ügy, mellyért küzdendő leszel“ fohászkodá az élte-sőbb nő — 's fellelkesülve az ifjú a' nőknek buzdító szavain, eltávozott. — Ki tudja még e' perczben, hogy valljon nem — örökre-e?

E' három érdekes személyben:

Petőfi, neje, és az utóbbinak édes anyjára ismerünk.“

Nem kétség tárgya, hogy ez az emphaticuselőadásszó szerintnem felel meg a valóságnak s talán a helyzet is kigondolt, de a tény ma-gában véve való, Petőfi is említi idézett naplótöredékeiben, midőn a márc. 14-diki ellenzéki kör ülés-ről szólván, így folytatja: „Én nem voltam jelen az ellenzéki kör gyű-lésén. Akkor este Jókai mondta el eredményét vagyis eredményte-lenségét nagy keserűséggel és teljes levertséggel. Hallatára ma-gam is elkeseredtem, de el nem csüggedtem.

Az éj nagy részét ébren töltöt-tem, feleségemmel együtt, bátor lelkesítő imádozt kis feleségemmel együtt, ki mindig buzdítólag áll gondolataim, terveim előtt mint a hadsereg előtt a magasra emelt zászló. Aztán tanácskoztunk, mit kell tenni? mert az határozottan állt előttünk, hogy tenni kell és mindjárt holnap . . . hátha hol-nap után már késő lesz.“¹

Ferenczi Zoltán.

¹ Halasi: Pet.-reliqu. 6. 1.

Egy Petőfi-plágium.

Az 1854-iki „Hölgyfutár“ 54-ik számában egy Záborszky nevű egyén „Egyszerű kép az életből“ czímmel írja ki és bo-csátja közre a Petőfi „Szökevé-nyek“ czímű elbeszélését. A cse-lekvényen és az irányon mitsem változtat, kivéve egy néhány lé-nyegtelen és majdnem kizárólag a helyesírásra vonatkozó módosi-tást. Megtoldja azonban az elbe-szélést egy mottóval: Szegény

tatár . . . és következetesen el-változtatja a versezetet. Így pld. Anikó helyett nála Mariska, Csornay helyett Makóy szere-pelnek. Itt-ott azonban szövegja-vításokat (!) is megenged magá-nak, mint pld. a IV-ik szakasz 18-ik sorában (a „Vegyes művek“ szerint) „e szép fekete szem, e szép fehér kebel“ csak ennyit mond: „e szép fekete szem“. A többi — bizonyosan prude-ből —

elhallgatja. A 23-ik sorban igen egyszerűnek találja Petőfi következő szavait: „s midőn Károly és Anikó kijózanodtak, nagy szomorúsággal szólnak” — és így változtatja: „nagy szomorúsággal telt vala el szívek”. Alább a 28-ik sorban „lépe a terembe” helyett „lépe be”-t ír.

Hogy mi célja lehetett Záborszkyknak e plágiummal, valóban nehéz sejteni. Saját nymbusának emelése aligha, mert a „Záborszky”-név álnévnek tetszik. Legvalóbbszínű, hogy a lapnál — a mint ez most is gyakran geszik — hirtelenjében valami lapföltételre lehetett szükség és valamelyik lelkiismeretlen munkatárs hamarjában kiollózta az 1845-iki „Pesti Divatlap”-ból Petőfinek ez — úgy látszik — már elfele-

dett kis beszélyét s a nevek elváltoztatásával kiadta. Az egykoru lapok, noha szigorúan ellenőrizték egymást, nem vették észre e csínyt. Részemről legalább hiába kutattam végig az akkori lapszemléket, kritikai észrevételeket és a hír-rovatokat: semmi erre vonatkozó megjegyzésnek nem jöttem nyomára. Ha valaki akkor fölfedezi e plágiumot, valószínűleg nagy katasztrófa következett volna belőle a Hölgyfutásra nézve, a mely az 50-es évek elején a leghatározottabb Petőfi-párti lap volt — s a melytől, mint ilyenről joggal lehetett volna megkövetelni, hogy a mintaképül választott író műveit ösmerje, ismertesse — de ne plágizálja.

Csernátóni Gyula.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Költemény Petőféhoz.

XVIII. Petőfi. *

I.

Te a szabadságot megüdvözölted
Még bölcsesjében. Az viszont neked
Utolsó bucsuzásakép megírta
Ágyudörgésekkel — sirversedet.

* Vas. Ujság. 1864. 22. sz.

II.

Nem mondja kiaded sirjel:
E zugban porlik tested el.
És jól van az; mert így a sir —
A melyen egy hon népe sir
S körül ragyogja szellemed —
Egész e honnak keble lett.

Madách Imre.

Közl: F. Z.

K. J. kisasszony emlékkönyvébe.

Petőfi e költeményének eredeti kézírata megvan Kolozsvárt Sági László, a hírneves ref. gymn. történelmi tanár özvegyének birtokában; mert épen ő volt az a K. J. Könyves Toth Janka, debreczeni ref. lelkész,

Könyves Toth Mihály leánya, kihez Petőfi e költeményét írta, s kinek „Amica” íróői neve általánosan ismert az irodalomban. A napokban fölkeresém az írónt e kézirat tárgyában; egyszersmind kértem arra is, hogy folyóiratunk

számára engedje át a kézirat közlését s írja meg ő maga e költemény történetét, valamint benyomásait, melyeket Petőfivel való ismeretségéből szerzett. Maga megírni azonban nem akará, főleg azon okból, mert hasonló kérelmet egyszer már megtagadott, legkivált szerénységi okokból; de elmondá a költemény keletkezésének történetét s közlésére felhatalmazott.

Petőfi ha 1846-ban Debreczenbe ment, mindig Emődy Dánielhez szállt, ki meg mint nevelő, Erdélyi József tanár házában lakott, épen szomszédjában Könyves Toth Mihálynak. Emődy járatos volt emide is és egy alkalommal fölkereste Könyves T. Janka őt, hogy hozza át Petőfit, kit régi vágya megismerni. Így került Petőfi először a Könyves T. Mihály házához — hol utóbb gyakran megfordult — s ott szózatlan bámulattal nézte őt a ház 16 éves leánya, de szót alig váltva vele. Legmelegebb vágya ekkor az vala, hogy egy pár sort birjon emlékebe Petőfőtől, a mint ez akkor általános szokás volt, de ő maga nem merte kérni, hanem Emődyt bízta meg, hogy szóljon róla Petőfinek, ki így írta aztán e néhány sort. Utóbb több alkalommal látta Petőfit a forradalom napjaiban is, de e részletek már nem tartoznak ide. E hat sornyi becses ereklje nem ismeretlen, mert a költő

méltónak tartotta az 1847-diki összkiadásba felvenni „K. J. kisasszony emlékkönyvébe“ cz. a. (528. l.), hol közetlentül az „E. R. kisasszony emlékkönyvébe“ (Erdélyi Róza Erdélyi tanár leánya volt) cz. költemény után áll. A kéziratban a költemény szövege ez:

Szived bölcsőben fekvő csecsemő.
Ott fekszik és még mélyen alszik ő.
De majd fölébred, és keservesen sír —
Akkor, szép gyermekem,
Legyen szelíden ringató dajkája
A nyájas szerelem!

Petőfi Sándor.

Debreczen, nov. 15. 1846.

E formában tehát nem csak abban különbözik az összkiadásban levőtől, hogy címe nincs s kelet van alatta, — mely utóbbi becses életrajzi adalék, — hanem pontozása is más. Az összkiadásban t. i. így van pontozva:

Szived bölcsőben fekvő csecsemő;
Ott fekszik és még mélyen alszik ő,
De majd fölébred és keservesen sír
Akkor, szép gyermekem,
Legyen szelíden ringató dajkája
A nyájas szerelem.

(Debreczen.)

Maga az eredeti kézirat egy aranyozott szélű, 12.5 cm. hosszú és 8 cm. széles papírlapocskán áll, mely az akkoriban szintén divatos, dobozban elhelyezett emléklapocskák közül egy s világosan valamelyik Erdélyi leánytól kérte a költő e célra, talán akkor, mikor az ő számára is megírta már említett emlékversét. Az e számunkhoz mellékelte hasonmás (facsimile) mindenben hű az eredetihez.

Ferencai Zoltán.

A „Hölgyfutar“ — mint a Petőfieskedők lapja ellen.

... „A beszédek s egyéb prózai cikkelyek közt sokkal több az élvezhető mint verses rovataiban (t. i. a Hölgyfutárnak), mely fiatal versíróink közepszerű, sokszor vízenyős elmészüleményeinek valódi aqueductusa, lerakódó helye lett. Ezen verselő had par excellence Petőfi iskolájának szereti magát képzelni és nevezni, holott ha Petőfi mint mester valódiilag közjök léphetne, szétverné őket, mint hajdan szétkergettettek azok, kik vásárt ütöttek vala a templomban. Petőfit majmolni, paródiázni lehet, de az ő költői geniejét legfőlebb is csak jó talentumok utánozhatják.“

... „Ezen uri ember (t. i. Székely József), mintha csak azt képzelné, hogy agyában egy Shakespeare és Petőfi egyesül — mert hiszen sok mindenféle szellemi betegség van a világon — szabadságot vesz magának vad, bizarr gondolatait, excentrikus ötleteit, világfájdalmat lehelő fás érzelmeit iszonyúan dőcögő és rúcszó, deformis versekbe önteni,

— s „nyüves ebeivel“ sans gene keresztül kasul gázolni irodalmunk virányain, nem ügyelve sem aesthetika, sem a társas illem szabályaira, melynek korlátait civilisált világban megvetni s lerontani akarni, józan ésszel nem lehet.“ —

... „— A Hölgyfutar érdemes szerkesztőjét pedig arra kérjük: — ne adjon szarvakat az ugynevezett Petőfi-iskola korcs kinővéseinek, s ne engedje irodalmunkat a közepszerű és selejtes versek vízözönével elárasztani. Mert ugyan hol van az megírva, hogy némely ifju óriás privát passiója miatt lapja minden számában egy, sőt néha két, három verset is kelljen adnia?! Mintha bizony macskadörömbölés s egérczinczogás nélkül nem állhatna fenn a világ! Ha valamiben, itt csakugyan meg kellene már a cum grano salis-t tartani.“

(Pesti Napló. 1852. oct. 17. 783. szám. A Pesti Napló Műtárában „Szépirodalmunk a forradalom után“ cz. cikkből.)

Csernátóni Gyula.

Bernát Gáspár levelei Petőfihöz.

Bernát Gáspár 4. többnyire datum nélküli levele és levélkéje Petőfihöz megmaradt a nemz. múz. kéziratárában, a Petőfi-íratok közt, melyeket a valószínűség szerinti időrendben közlünk. A két első 1846-ból vagy 1847 elejéről való, a 3-dik, melyet Koltóra írt, 1847 okt. 6-ról s a 4-dik mindenestre ezután íratott, valószínűleg még 1847-ben, mert Petőfinék dohány-útczái lakására van címezve, már pedig

Petőfi itt már mint házas-ember lakott. (I. Petőfi-múz. 1890. 44. l.)

I.

Áldás és háború!

Itten küldöm őt, az állatnövényzet iszonyu compositióját, . . . visgáld át rubint arcztermét rangod szerint, s küld vissza sovár karjaim közzé.

Bernat.

Hely és idő nélkül. Czim. Petőfy Sándornak.

II.

Kedves barátom! Nem ezen kötelesség szagu pár forintot hanem véretem 's lelkemet adnám nyugalmaid megválthatásáért; de szívességed átvételével nem számolván ily zavart szükségedre magam is a legostobább helyzetben vagyok, annyira, hogy ezen ötösért tizenegy gyufás sidó kölykök fojtottam meg az éjjel.

Szabadjon különben a lélektan országába benyargalnom, 's kérnem téged igen igen barátilag, hogy lelkem 's becsületeim nézeteid előtt tisztába maradjanak.

Áldjon istened, csókol barátod

Bernát Gáspár.

Czim: Petőfi Sándornak barátilag. Beniczki ház 2. em. 6. sz. Dátum nélkül.

III.

Bernát G. harmadik levele válasz, Petőfinek Koltórról, 1847 szept. 30-ról írt levelére. Petőfi e levele ismeretes, megjelent először a «Hazánk s a Külföld»-ben (1867. 23. sz.), azután a Halasi «Petőfi-reliquiák»-ban (69. l.); de minthogy rakva hibákkal, mint minden, a mit akár Halasi, akár Baróti közöltek, jónak látjuk újra adni hibátlan alakban, annál is inkább, mert a Bernát Gáspár válaszához ez a legjobb magyarázat. Bernát Petőfinek e levelére válaszolt e levelében, mely itt jelenik meg először.

Petőfi Sándor levele.

Koltó, szept. 30. 1847.

Szent Gáspár barátom!

Ha tudod, tudod; ha nem tudod, tudd meg, hogy én megházasodtam. Minthogy pedig még csak három hete, hogy fejem harangja ünnepélyesen elköngatta a holtomiglan holtaiglant, tehát ha nem bizonyos is, de legalább valószínű, hogy életem csupa merő édesség, és én már egy kis borsos

paprikás ételre éhezem. Soká gondolkoztam, hól kerítsém meg e gyomor-erősítő? s abban állapodtam meg, hogy az illyszerű ételeknek országszerte leghíresebb könyhája a te dicsőséges elméd levén, tégedet kérek meg egy portidért, s úgy hiszem, e csekélységet nem fogod megtagadni barátodtól. Írj egy rakás pesti újdonságot, ird meg companiánk tagjainak legujabbkori történetét; rám nézve minden újság, a mi julius óta történt, mert én azóta egy hirmondó madarat se láttam. Egy lélek se ir nekem a sok kutya közül. Légy te különb ember náluk s firkantsd meg a levelet, de abban a szempillantásban, a mint e sorokat átkalandoztad, nehogy akkor érkezék ide épen, mikor én Pestre érek. Még csak arra figyelmeztetlek, tulságosan el ne paprikázd leveledet, hogy feleségem is élvezhesse. Jehova úr és Fortuna kisasszony veled.

Igaz barátod:

Petőfi Sándor.

Bernát Gáspár levele.

Pest, Okt. 6. 1847.

Szerelmetes ecsém! Legesen legolomhább 370 ásiái évvel később csipvén nyakon, mint illlett volna leveledet, azonnal fültöbe rugám negyedfél évtizedesnél néhány mérfölddel szaporább bőrzei speculatiomat: az isteni heverdinát, és rohanva rohanom meg azon igaz gyöngyöktől ragyogó örömet, hogy soraimat baráti szárnyaid alá posta-paripáztassam.

Ha IX. védegyeleti századnál egy két perczel korábban bele találsz betűim sallangjába kapaszkodni: úgy áldja isten mindennapos tepertővel leveles cigánytokat; ha pedig csakugyan unokáid között vesztegetnéd e sillabákra pápa szemed: akkor keményre se faldó extra bakkancsosod soh se lás-

sa a fehér cipők és vörös nadrágok országát! —

Na de több az annál, hogy szívem kellő közepéből feslett ki örömvirágim azon legbájosbika: hogy te megházasodál.

Teljes világ éltében a mondó és hívó valék, hogy egy kedves házias nő: istenek istenének istene.

Azt sugja tudóm körül egy kóbor magnetismus, hogy szenvedésid nemes jutalmát nem csak éretted, hanem önmagáért is becsülhetem. —

Aldás reátok: a családi csendélet szentek szentéből, szerelem és nyugalom harmat-menyországa! —

Hol is hagytam csak el; igen a fővárosnál, honnan azt a mit lelki füleid sovár quadropjába kell és illik liferiroznom.

Irodálmilag szántóvető atyánkfiai közül még mindig hiányzik Kaján Marczai; ¹ se hire se hamva, nem tudni ha vajjon folytonosan oceánt nyakal-e, vagy pedig mint magyar író sorsától várható: Priznitz kocsisához szegődött ostoros-adjutansnak. —

Nemes és vitézlő Pálffy Stifridet ² is kemény száju casus pofozá oldalba. Ugyan is egyszer csak neki durálja hori horgas magát, és se látva se hallva kieblábol az anyaszentegyházból. — Hiszen Roth és Gelbsild árva magamnál sem igen taposgatja a bánkót hordófélebe; de azért sors komát gyepőre fogtam, hadd huzza a hámat, eleget voltam már én türelem és fájdalom-ekéjénél szarvas marha.

E se ir; pedig ugy-e kedves pajtásom mi jól esnék vigasz és panasz a boldogtalan collegától. — Mindenestre gyáva hiba.

¹ Pálh Albert.

² Pálffy Albert.

Csengeri és Kemény Olaszthonba utaztak. Degré Konrád ¹ Zalában borzolja üstökét; Lauka vitéz magammal együtt üti veri a napi fátumot; Kuthy, Kazinczy Gábrinnál rejtelméz és kedélyországol; Mór ² öcsénk egyre páhojja a tekét és Honderút, Emődi pedig körmön ragadta a pesti hirlapot, mint ujdondász. —

Politikai életünk rövid időn lényegesen változhat. Itten sokat áldozik a kormány. Kossuth mint követ ellen. A Batthányiak, Teleki s. a. t, s a válogatott intelligentia vérig tisztelik és fogják védni Kossuth megválasztatásában a haza érdekét.

Színházi élveink igen kedvesek. Hugo K. legújabb drámája, és Doppler dalműve minden illető estén méltány-martírrá pirongatja csengő-bongó tapseszközeinket.

Most már engedj bucsuznom tőled szeretett Sándorom, mert e sorok születése alatt olly mérges zápor esett, hogy a halhatatlan tótdiák nyakcsigáját kelle megnyergelnem, hogy egyik makacs hitelezőjét névnapján interestben agyba-főbe csókolhassa
igaz barátod

Bernát Gáspár.

IV.

Kedves Sándorom! A vidék ártány-intelligentiának has-tekintélyben kinlódó egyik ultratelivér képviselője, nagyrészen talpig bele bolondulván comicai csekélységem azon műhelybe, hol idegen termények előadási yakmerősége kovácsoltatik: kijelenté egyszersemind, hogy Kont vitéz paródiájáért ³ ballulét Lorett-shmizli gyanánt akár ki is engedné stickoltatni.

¹ Degré Alajos. ² Jókai Mór.

³ Csont. Irta Pálh Albert Debrezenben Petőfőre és társaira, némely adat szerint tréfás válaszul a Petőfi „Vég-szó ***-hez” cz. költeményére.

Ha tehát birtoklatod, avagy tudomásod istenei által nyomába jöhetnék ezen kedélydal satirakincsnek: úgy sziveskedjél ezen szalma lángzatkint pirosló ormánynak rettenetes tulajdonosa által megnyugtadni: hogy így-e,

vagy amugy? Őlel igaz barátod Bernát Gáspár.

Hely és idő nélkül. Czim: Petőfy Sándor barátomnak. Dohány utca 373. sz.

Közli: *Ferencai Zoltán.*

Petőfi és Kerényi Frigyes.

„Mint szerte bolygatott kuszált fenyő,
Midőn tövestől a vihar kitepi.“

„1845 tavaszán utam Eperjesen vitt keresztül. Petőfi néhány héttel az előtt vált el a pesti irodalmai körből, hogy a felföldet bántazza; tudtam, hogy Tompa is ama városban tartózkodik, s hogy Kerényi mint boldog háziúr éli ott világát. Igen valószínűnek tartám ennél fogva, hogy e költő társaságát megfogom lephetni ideiglenes csendéletében. Ohajtásom csak részben teljesült. Petőfit már nem találtam ott. Ő, miután több hetet töltött e kedves tanyán s egy ablaka alatt tisztelkedett éji zenének illendő dictióban méltányolta volna fátylas magaviseletét, tovább folytatta útját, s csak több nap múlva érhettem utol kárpáti vándorlásaiban. De élénk emlékezések pótolták a távollevőt s a fesztelen kedvtöltést, a remények s vágyak korlátlan csapongásait nem volt, a mi megzavarja — hiszen 1845-ben voltunk.“

„Kerényi Frigyes, miként legkedvesebb barátjainak egyike, Petőfi Sándor, új-évi gyermek volt, ennél csak egy évvel idősb.“

... „Követelésekkel az életben soha sem lépett fel (Kerényi), s maga az élet iránti igényei, a jövőről álmai is igen szerények va-

lának. Nem összehasonlítás, csupán a két különböző genré és igény feltüntetése végett szabadon emlékeztetnem az olvasót Petőfi „Dalaim“ ezimű gyönyörű költeményére, melyben önmaga s költői vágyainak mintegy tükrét állítja elő. Annyi erő s akarat mellett, mily büszke követelés! Kerényi kevesebb elragadó erővel, de bizonyosan sok bensőség-gel s szeretetre méltósággal mondja, mia „harangszónál“ juteszébe:

„Lesz talán, ki énekimre
Elmerengjen boldogan,
Gondolván, ki ezt dalolta —
Tudja isten, merre van!“

Vidor Emil (Kerényi álneve) versei többnyire a pacsirta éles-hangu csattogásai valának, egy pacsirtaé, mely az alanti gőzkör nyügeiből kibontakozva, szabad szárnyon dicséré a tavasz melegítő sugaraít s kedve korlátlan csapongásaiban mintegy biztatá, édesgeté azokat, kik a tél dermedtségéből még föl nem ocsudtak. Sőt még később is ezt írta Petőfihez írt költői levelében:

„Reményeink tavaszt sugárzanak,
Légyünk mi benne zengő madarak:
Pacsirta nép, föld és éggel rokon,
Keltvén riasztván ékes hangokon,
A honmező, hogy népesülne fel;
S tegyük örömmel, a mit tenni kell.“

... „Miután két ízben gyűjté össze elszórt költeményeit (Ke-

rényi) feltűnőleg ritkán szólalt meg. Közelebbi barátai biztatására is ritkábban fogott tollhoz s ezt is sokszor inkább csak azoknak, mint magának kedvéért. Petőfi s Tompa iránti, kölcsönös őszinte becsülésen alapult gyöngéd viszonyát, tanusítják e költőinknek egy költeményei s hogy Kerényi méltó szellemrokonuk volt, megmutatá azon eperjesi költői verseny is, melynek eredménye a három költő külön műveiben olvasható.

(Lásd: Kerényi, Petőfi, Tompa költeményei között: „Az erdei lak.” Költői verseny, s hol Kerényi, most már általános elismerés szerint, igen dicséretesen állott meg társai mellett.)“

(A Pesti Napló 1852 szept. 23-iki 762-ik számából; átvéve a „Budapesti viszhang” sept. 19-iki tárczacikkéből.)

Csernátóni Gyula.

Petőfi költeményeinek sorrendje 1847—49-ből.

(Befejező közlemény.)

1848.

1. A téli esték.	5	20. Az országgyűléshez.	27
2. Feleségek felesége.	7	21. Anyám tyúkjá.	28
3. Egy könyvárus emlékkönyvébe.	8	22. A tél halála.	29
4. Adorján Boldizsárhoz.	9	23. 1848. ¹	30
5. Van-e egy marok föld	11	24. Kemény szél fúj	31
6. Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?	12	25. Beaurepaire.	32
7. Egy emlék a kórházban. (Moreau után francziából.)	13	26. Nemzeti dal.	33
8. Szeretlek én, szeretlek én téged	14	27. 15-dik márczius, 1848.	34
9. Minek nevezzelek?	15	28. A szabadsághoz.	36
10. Álmodva. ¹	16	29. Bortal. ²	37
11. A rab-oroszlan.	17	30. Föltámadott a tenger	38
12. A jó tanító.	19	31. A királyokhoz.	39
13. A puszta télen.	20	32. Van-e mostan olyan le-gény ³	40
14. Szerelmemnek rózsafája.	21	33. Készülj, hazám!	41
15. Ne feledd a tért. (Moore után angolból.)	22	34. Megint beszélünk s csak beszélünk	43
16. Hideg, hideg van ott kinn.	23	35. A király és a hóhér.	44
17. A völgy s a hegy.	24	36. Rákóczi.	45
18. Olaszország.	25	37. Feleségem és kardom.	46
19. Rózsavölgyi halálára.	26	38. A tavaszhoz.	47
		39. A magyarok istene. ⁴	48

¹ Kihúzza. Elolvastam s kiadtam Budapest. Szemle 1890. márcziusi füz. és Pet. Múz. 1890. 2. füz.

¹ Kihúzza. Elolvastam s kiadtam u. o.
² Eredeti címe: „Forradalmi bortal” volt, alája írta „Bortal”, ezt is kihúzza s megint „Bortal” címet adott neki.

³ Eredeti címe: „Bátorító.”

⁴ Eredeti cz.: „Van jövődönk.”

40. A conservatívok. ¹	49	73. Forradalom.	91
41. Ilyen asszony való nékem....	50	74. Hány hét a világ?	92
42. A ledőtt szobor. ²	51	75. Vérmező.	93
43. Már minékünk ellenségünk....	53	76. Itt benn vagyok a férfikor nyarában	95
44. Kis fiú halálára.	54	77. Golyók sivítnak, kardok csengenek.... ¹	96
45. Bánk bán.	55	78. A hegyek közt.	97
46. Ausztria.	58	79. A bokor a viharhoz.	98
47. Mit nem beszél az a német....	59	80. Jőj el végre, valahára....	99
48. Fekete-piros dal.	60	81. Hallod-e, szív, szívem!	100
49. Miért kisérsz	61	82. Mit daloltok még, ti jámbor költők?	101
50. A király esküje. ³	62	83. A székelyekhez.	102
51. Föl!	65	84. Tudod, midőn először ül- tünk	103
52. Megjött az idő.... ⁴	66	85. Élet vagy halál!	104
53. Toborzó. ⁵	66	86. A vén zászlótartó.	105
54. A gyáva faj, a törpe lelkek....	66	87. Bucsu.	106
55. Két ország ölekezése.	67	88. Ti ákácfa e kertben....	107
56. Uton vagyok s nem vagy velem	68	89. Tiszteljétek a közkatonákat!	108
57. Szülőföldemen.	69	90. 1848.	109
58. A márcziusi ifjak.	70	91. Hideg idő, hűs őszi éj....	110
59. Kis-Kunság.	71	92. Millyen láрма, millyen vi- galom!	111
60. A magyar nép. ⁶	73	93. Itt alszik a költő.... (Moore után angolból.)	112
61. Dobzse László.	74	94. Hogy volna kedvem....	113
62. A nemzetgyűléshez.	75	95. Szeretlek, kedvesem!	114
63. Ismét magyar lett a ma- gyar	76	96. Itt van az ősz, itt van újra.	116
64. Miért zárjátok el az utamat?	77	97. Elpusztuló kert ott a vár alatt	117
65. Kun László krónikája. ⁷	78	98. A csámpás legény. ²	118
66. Ma egy éve	81	99. Itt a nyíl! mibe löjjem?	119
67. Lenkei százada.	82	100. Csatadal.	120
68. Respublica.	85	101. Egész világ a harczmezőn.... ³	121
69. Három madár.	86	102. Akasszátok föl a királyokat.	122
70. A nemzethez.	87	103. Kont és társai.	123
71. Béranger legujabb dala.	89	104. Fiam születésére.	127
72. Vörösmartinhoz. ⁸	90	105. Veszített csaták, csufos fu- tások!	128
		106. Az év végén.	129
		107. A nagy-szombati csata. ⁴	130

¹ Kihúzza. L. ¹ jegyzetet.

² Eredetileg cz.: „A ledöntött szobor.”

³ Cz. eredetileg: Hunyadi László.

⁴ ⁵ Kihúzza. Elolvastam s kiadtam őket a Budapest. Szemle 1890. márcz. füz. és Pet.-Múz. 1890. 2. szám.

⁶ Cz. eredetileg: „A magyar néphez.”

⁷ Cz. eredetileg: „Krónika Kún Lászlóról.”

⁸ Kihúzza, de ismeretes, mert megjel. az Életképekben 1848. aug. 27.

¹ ² ³ ⁴ Kihúzza. Elolvastam s kiadtam őket a Budapest. Szemle 1890. márcz. füz. és a Pet.-Múz. 1890. 2. szám.

1849.

1. Európa csendes, ujra csendes	3
2. Négy nap dörgött az ágyu....	4
3. Csatában.	6
4. Bizony mondom, hogy győz most a magyar	7
5. Pacsirtaszót hallok megint.	8
6. Péter bátya.	9

7. Az erdélyi hadsereg.	12
8. Ki gondolná, ki mondaná....	13
9. Vajda-Hunyadon.	14
10. A székelyek.	16
11. Szüleim halálára.	17
12. A honvéd.	18
13. Föl a szent háborúra!	21
14. Szörnyű idő	23

Ferencai Zoltán.

Petőfi-majmolók és tájköltők.

„A mit eddigi czikkeinkben még nem eléggé emeltünk ki, azon két balirányra vonatkozik, melyekben az újabb lantosköltészet népies iránya főképen nyilatkozik. Ezen balirányok egyikét általában nevezhetnők petőfimajmolásnak; másika az ugynevezett tájköltészet műszörnyetege.

Midőn Nagy Sándor birodalma szétomlott, fenhéjázó tábornokai osztottak benne, kiknek mindegyike tele volt a macedon király gögijével, de kiknek egyike sem örökölte tőle nagy tulajdonait. Így történt körül-belől Petőfi költészetével is. Az „imitatorum turba“ neki esett a költő irigylett és elhagyatott mezejének: amaz ezt, ez amazt igyekvék tőle eltanulni, hanem eltanulták tőle gyengeségeit. Mesterök élt a lyra jogával, s költői egyéniségét előtérbe állítá, de gyakran prózai tulzásokra vetemedett, s megsértett hiúságában a közönség előtt expectorálta magát, épen nem költőileg; habár érdekesen; a tanítványok azt hiszik, költeményt csinálnak,

ha mindennapi — akár való, akár képzelt — bajaikat rosz rímekben, s még rosszabb verstagokban fünekfának elpanaszolják. Ő benne voltak különczködések, hóbort, nyerseség; lyrikusaink azt hiszik, hogy ezen tulajdonok nélkül nem lehetnek genialis költők. A puszták eszményesítője olykor a bölcsészet tömkelegébe is betévedt, hol természetesen eltévedvén, csak a kétségbeesés, embergyűlölet hangjait hallathatá; most már a világfájdalom affectatiója adja meg savátborsát minden költeménynek. Azt kell mondanunk, a követők messze felülmúlták a mestert — hibáiban, melyeket megannyi szépség gyöngyeinek látszanak nézni; de valódi szépségeit, melyeknek csak mázát vehették át, ferde és felületes felfogás, sok tekintetben pedig tulzás következtében, rutságokká alakították. Petőfi tájfestési remeklése, mely mindig a legtisztább lyra maradt, mert mindig a kedély hangulatát tükrözteté vissza, nem lett egyéb másoló tájképfes-

tésnél, prózai részletekkel, felesleges, érdektelen szószaporitással. Azon népies szellem, mely amaszt komolyan áthatja és ihleti, követőinél csak álarcz, mely mögé pesti urfiak bujtak, kik jó tréfának tekintik a néphezi leereszkedést. Természetes következtése aztán e magára hazudott szerepnek, mely a valódi eredetiség hiányából ered, hogy a mi a lángelménél erő, az utánzóknál csak erődés; mi ott merész jellemzés, náluk legénykedő póriasság; mi ott az érzelmek csapongása, itt az érzélgés kicsapongása; mi ott kedves naivság, itt ügyetlen gyermekesség, néha bárgyuság; mi ott művészeti vonások arányos egésze, itt — kiszélesítve, szét-huzva, összetörpítve — torzkép... de oly torzkép, mely nem akar az lenni. A hol nincs gondolatok gazdagsága, nincs izlés, ott az utánzat lelketlen marad s élő alakok helyett kísérteties viaszrémeket hoz elő. A holt külsőnek megvan színe, máza, mely azonban annál underitőbb, mert nincs — belseje. „Oh pulchra species, cerebrum non habet!” Ezen utánzatra, melyet legujabb lantosköltészetünk ezer meg ezer változatban mutat fel, vonatkoztak azon jellemző szavak, melyeket egy nem rég elhunyt író mondott volt a petőfieskedés egyik első képviselőjének: „Őn ugy utánozza Petőfit, mint a majom az embert.”

„Reméljük, hogy már a tájköltészet műszörnyetege is szintugy haldoklik, mint a petőfi-majmolás: ezt legalább valószínűvé teszi azon körülmény, hogy mindkét röviden jellemzett balirány legujabb lantos költészetünkben fel-emelkedett a véglet netovábbjához, — miről azonban alább még meg fogunk néhány szóval emlékezni.

Valódi életet azonban nem élt, valódi érvényt nem vívhatott ki magának egyik irány sem; s ha „argumentum ad hominem“-mel akarjuk az új iskola képtelenségét, tarthatlanságát bebizonyítani, csak arra kell emlékeztetnünk a lantolókat, hogy az új iskolának egyetlenegy gyártmánya sem ment át a népeletbe s így a kiáltott népiest a nép maga is visszautasítja Hogy mivel vigasztalják magokat ily buktató kritérium előtt a jó urak? Még hangosabban kiáltozzák, hogy nekik van igazuk, kölcsönösen felmagasztalgatják egymást, olykor-olykor szerényen önmagukat is, és tovább írnak, mindig többet és mindig vadabbakat, hogy a közönség annál bizonyosabban meggyőződjék — sületlenségökről.“

(Pesti Napló. 1854. ápril 27. „Tájékozások ujabbkori lantosköltészetünk körül.“ V. cz. értekezésből, a Tudomány és Irodalom cz. rovatban.)

Petőfi egy ismeretlen költeményéről.

A «Magyar Salon» (VII. évf. 1890 márczius. 601. lap) Petőfinek „Elbuvék . . .” cz. a. a következő költeményét közli:

ELBUVÉK . . . *

Elbuvék a békesség galambja
Fészke táján turbékolni sem mer;
Háborúnak ölyve suhogtatja
Szárnyait a légben vad örömmel.

Hah ti gyávák, ti már is remegtek?
Ez csak kezdet, ez csak gyermekjáték.
Hátha mindazok beseljesednek
A miket én álmaimban láték.

* Petőfi itt közölt költeménye még kiadatlan. A múzeumban őrzött kéziratok között több költeményre akadtak újabb, melyeket a költő — nem tudni mi okból? — kitörölt. Ez is azok közül való. Szana Tamás börtönzte ki nagy fáradsággal a gondosan kitörölt sorokat s ő volt szives e költeményt rendelkezésünkre bocsátani. A szerk.

Eljön, eljön az ítélet napja
A nagy isten ítéletet tart,
S míg jutalmát a jó-rosz megkapja
Már nyugodni sem fog addig a kard.

* * *

A lapok annak idejében azt írták volt, hogy ez még egy új, eddig ismeretlen költeménye Petőfinek. A figyelmes olvasó azonban azonnal belátja, hogy e költemény nem más, mint az általunk a Budapesti Szemlében (1890, márcz. füzet) és a Petőfi-Múzeumban (1890. II. füz. 76. l.) közölt „1848” cz. költeménynek három utolsó versszaka. Ez a szöveg eltér a mi szövegünktől pár helyt, viszont el a Havas (Hahn) Adolfétól is, ki e költeményt az általa rendezett Petőfi-kiadásban a miénkkel megegyezően adta.

Ferenczi Zoltán.

Czélzások és vonatkozások Petőfire az 50-es évek lapjaiban.

IV.

A «Pesti Röpívek» 1850-iki évfolyamából. «Külső alakban semmi őszhangzás, igen kevés csin. Az assonanceokat is igen szabadon használja. Ezt rim szegény nyelvünkben Petőfi hozta divatba, s Erdélyi ajánlá néhány népdalt mutatván föl. De mind Petőfinél, mind a népdalokban a rimet majd avval rokon őszhangzás pótolja. És ez is a valódi assonance. A magánhangzónak a legtöbbször egyezni kell, s a mássalhangzónak rokonoknak kell lenni, mint *t d, k g, b r, sat.*»

(P. R. 1850. 3. sz. 92. lap. Az irodalmi élet rovata alatt «Szerelemhan-

gok» irta Barna Ignác dalgyűjtemény bírálatából.)

«Örvendetesebb hírről alig kezdhetnők meg e rovatot, mint az, miszerint Petőfi szelleme újra föléled irodalmunkban, Emich Gusztáv könyvtáros Petőfi újabb költeményeiből egy második füzetet rendez.

Mennyi élv!

És e füzetet úgy vegyük kezünkbe, mint utólsót? A forrást a legduzadtabb folyásában lássuk-e elapadni? . . . egy szellemnek végerejét lássuk-e legifjabb teremtésében? . . . »

(P. R. 1850. 5. sz. 151. «Társas életi szemlé»-ből.)

—
«Petőfi „János vitézét” németre fordították. A magyar költészetet alig lehetne jelesb darabban bemutatni ennél.»

(P. R. 1850. 7. sz. 215. lap. «Társas életi szemlé»-ből.)

—
«Pető júliától a Pesti Napló egy novellát kezd közleni. Író stíljének nagy hasonlata van a Petőfi Sándor-nőével, ki mély érzéssel írt naplójegyzeteit egy időben az Életképekben közlé.»

(P. R. 1850. 9. sz. 283. lap. «Társas életi szemlé»-ből.)

—
..... «Tegnapelőtt adatott „Zombori leányvásár” — eredeti színmű, Szuper színigazgatótól. Keveset vártunk, és sokat láttunk. Dudást, kópét, vén leányt, kalandost — s sok egyéb mindenfélét. Az egész műn kevés dramaticai van — de hogy egy pár híven talált jellem is van — tagadhatlan! Egyébiránt ez a színbirálat nem olyan én, vagy te féle fiatal embernek való. Részünkről, úgy hiszem, elmondhatjuk Petőfivel:

Hogy játszottak ne is kérdezzétek,
Vétek volt ma nézni őket — vétek.
Ha azt is mondhatjuk:
Hol is maradhatott az a kis leány? hol?
— — Üres volt a hely, hol ülni szok
máskor!

(P. R. 1850. 10. sz. A piros bori-tékon levő baja i levélből.)

—
A «Pesti Napló» 1850-iki folyamából:

— «A „Magyarhirlap” párizsi levelezője írja, hogy Teleki Sándor gróf, s Bethlen György gróf Londonba érkeztek. Lukács Sándor néhányad ma-

gával Amerikába utazott, hol — mint Ujházi írja — minden magyar menekültnek 140 hold föld adatik ingyen, más 140 igen olcsó áron. Petőfi, Ludwig és Kálóczi is megérkeztek a külföldre. Irányi a világosnáli fegyverletétel napjait írja valamelyik német-lap számára.»

(Ápril 25. 39. szám. «Vegyes hírek és események»-ből.)

—
..... «Az album szépirodalmi része áll a következő munkákból: A különcz, vig beszély, b. Jósika Miklóstól; Troubadour, szomorujáték 4 flv. Szigligeti Edvárdtól; Szilaj Pista költői beszély Petőfi Sándortól sat., melyeknek mulattató tartalmáról a költők nevei kezeskednek.»

(Maj. 22. 60. sz. «A Pesti Napló Műtárából» Reguly-Album, könyvimertetéséből.)

— «Néhány nap óta beszélnek itt amott, hogy a fővárosban egy házasság történt, melyről nem is álmodott, nem mert álmodni a prózai világ.... Senki sem akarta hinni, mindenki tréfának vagy ráfogásnak magyarázta... Pedig sem tréfa, sem ráfogás. Már a Hölgyfutár is közli, hogy Petőfi Sándor neje Horváth Árpád, egyetemi tanárhoz ment nőül. Eszünkbe jut itt egy régebbi házasság, midőn a honvéd felesége — azon jó reményben, hogy férje elesett — más férfinak oldala mellé esküdött. A honvéd nemsokára előjött. Látta mi történt s nagy fájdalomnak miatta csak annyit birt mondani, hogy semmit sem mondott; hanem kárörömmel mosolyogva odább állott s többé meg nem házasodott.»

(P. N. 1850. augst. 6. 123. szám. «Vegyes hírek és események»-ből.)

... »elhiszük, hogy vannak Homérosznak, Shakespearenek s másoknak ollyszerű eszméi s különösen kifejezései, melyeket nyelvünkön eredeti erejükben ki nem nyomhatunk. De viszont azt kérjük: hol van a nyelv a föld hátán, mely Vörösmartynak hőskölteményeit, Petőfi legtöbb műveit, s Arany Jánosnak például „Toldy Miklós”-át méltóképp lefordíthatná?». . . .

(P. N. oct. 19. 185. szám. Révész Imre »Borongások a magyar nyelv fölött» II-ből.)

Vahot Imre »A Losonczy Phönix tügyében» a többek közt a következőket mondja:

... »több jónevű író műveivel találkozni fog abban az olvasó, sőt szerencsém lesz Petőfi és Vasvári Pál hátrahagyott munkáiból is igen érdekes dolgokat közölhetni, úgy hogy vállalatom pártolói a legélvezetesebb olvasmányra bizton számíthatnak...»

(P. N. oct. 19. 185. szám.)

»Értésünkre esett, hogy bizonyos úri ember látogatásokat tesz a fővárosban némely helyeken, s mint Petőfi S. testvére szokta magát ajánlani. Figyelmeztetjük a t. közönséget, hogy a házaló, Petőfinek testvére sohasem volt, s hozzá még csak nem is hasonlít; azért a jótéteményt, melyet gyakran követelve szokott kikérni, tőle mint illyentől tagadják meg, és szolgáltatassák őt az illető rendőrség kezébe... Vidéken pedig — mint halljuk — Vasvári nevében is történik illy visszaélés. Erre is alkalmaztassék előbbi figyelmeztetésünk.»

(P. N. nov. 21. 212. sz. »Vegyes hírek és események»-ből.)

— »Hartmann Mór, a „Reinchronik der Pfaffen», »Mauritius» és

»Kelch und Schwert» szerzője Szarvady Frigyessel egyesülten Petőfi (e. h. Petőfi) verseit németre fordítják. Mint egyik párisi barátunk reményli, a fordítás sikerült leend. E munka kétszeresen üdvözlendő, először: mert genialis költőnket Németországgal megismerteti majd, és másodszor mert jóváteendi — miben nem kételkedünk — mit Rákosfalvai Kertbeny Benkert Mária fordítása vétett szegény Petőffinknek (e. h. Petőffinknek).

(P. N. nov. 22. 213. sz. »Vegyes hírek és közlemények»-ből.)

A »Pesti Napló» 1851-iki folyamából:

»Ismét némi szerencsétlenség fenyegeti irodalmunkat. Arany János remek népies eposzát Toldyt, Kertbeny, Benkert Károly Mária németre fordítja. Ismerjük e német fordító kegyetlenségét, melylyel a magyar költői művek iránt viseltetik. Petőfi verseit ő fordította németre. És ha csupán e fordításból fogná ismerni a külföld genialis költőnket, csakugyan nem volna rá méltó, hogy elolvassa. Most ezen ember kézzel lábbal Toldinknak esik s átadja azt a német közönségnek, mint halljuk oly alakban, mely se nem vers, se nem próza s az eredetinek legkisebb szépségét sem bírja. Mért kell még e pohárt is kiürítnünk.»

(P. N. febr. 17. 283. sz. »Vegyes hírek és események» rovatából.)

... »Kiválólág föltűntek a „Hölgyfutár»-ban Garay J., Arany J., Tompa M. ismertebbek mellett: Szász K., Mentovich F., Gyulai P., Kalmár E., Kopasz L., s jelesen Tóth Kálmán — kit Szilveszter úr egészen mellőz — a felsoroltak közül, pedig éppen Tóth K. versei a legkedvesebbek közé tar-

toznak a „Hölgyfutárban.” Dicsérettel említendő Tóth Endre is. — Különös érdemek ez ifjabb költőinknek, hogy Petőfy (!) nyomain haladva, valóban magyar zamatú, gördülékény, s népszerű verseket írtak, a nép életéből szítt érzelmeket vevén alapul, miért is igen jól tennék, ha sikerültebb műveiket összeszedve, jutányos kiállítással a dalkedvelő nép közbirtokául juttatnák. Ideje volna már a nyomorú ponyvairodalom ócskaságait valami izletesebb tartalmú füzetkével fölváltani.

(P. N. mart. 6. 298. sz. Karcsai G. «Magyar irodalom és nyelv» cz. czikéből.)

— «Fővárosunkban bizonyos műkedvelőnek, vagy mint némelyek mondják, nyelvmesternek — kedve jött saját nevét Petőfi Sándor nevével cserélni fel. Azok, kik az igazi Petőfit csak hírből ismerik is, első pillanatra észre fogják venni a különbséget közte és ezen ezermester közt. Figyelmeztetjük a közönséget e körülményre, hogy minden e név alatt elkövethető csalást és lefőzést kikerüljenek. Azon ezermesternek pedig tanácsoljuk, hogyha nevét csereberélni akarja, keresztelje magát Mózesnek vagy Absolonnak, de egy közhirű magyar nevet ne öltön magára, miután ez különben is úgy illik neki, mint egy bajnoksíknak a csecsszopónak!»

(P. N. mart. 27. 313. sz. «Vegyes hírek és események» rovatából.)

— «Megjelent és szétküldetett a Falu könyvének harmadik füzeté. Tartalma változatosb, mint volt az első két füzeté. . . . — E füzet Petőfi-nek egy szép költeményét hozza, címe: a kis béres.»

(P. N. april 5. 323. sz. «Vegyes hírek és események» rovatából.)

(Aradmegyéből. Magyar-ráth-Muszkai szőlőshegy, oct. 18.)

«Szüret az egész hegyalján végig, s szüret az egész megyében, van alkalom kinek, kinek mulatni, ha t. i. lelke olyan humorban van, hogy a mulatságot megkivánja: de hiszen:

Ha bűt adott az Isten e nemzetnek,
Azt is adott, mivel a bűt ölje meg.
Hol terem több jó bor és több szép leány,
Mint itt, belől Magyarország határán?

s így hát miután az idei termésünk általában több bort adott a reményletnél — . . . stb.

Aradi lev.

(P. N. oct. 29. 493. sz.)

. . . . «Belbecsre nézve legközelebb áll „a családi kör“-höz Petőfi költeménye „A csillagos ég.“ Kedves ábrándkép, midőn a nyugalomra vergődött s magabaszállt lélek, egy csendes nyári éjjelen „a föld sötét szönyegéről“ fölröppen az ég csillagai közé, „le mos magáról minden földi szennyet, s ujja születte keresi a mennyet“ . . . Ott vándorol az égi testek közt; keresztülpillant rejtelmök fátyolán, kutatja titkaikat; és ha ott szívet s a szívben szerelmet nem talál, akkor visszatér a földre, ekkor szebbnek tartja azt a mennytől, mert „a szerelem mindent pótol, s a szerelmet nem pótolja semmi“. Egy teljes egész, melyben semmi nincs, mi oda nem tartozik, s a mi ott van, az mind oda való. Tartalma költői, formája, kivitele a legtisztább.»

(P. N. sept. 30. 460. sz. A Pesti

Napló Műtárában a «Losonczy Phönix» cz. czikkéből.)

— «Hiteles forrásból tudjuk, hogy bizonyos szemtelen kóborló mind régebben, mind mostanában alamizsnát szedett össze Petőfi István-nak Sándor öcscsének nevében, holott arról maga Petőfi István, mint erről személyesen meggyőződünk, legkisebbet sem tud, s az egész koldulgatást alá-

való csalásnak nyilvánítja. Figyelmeztetjük a közönséget, hogy ha a nevezett név és ürügy alatt folyamodnának adakozó részvételéhez, ne engedje sütkerhez jutni a csalást, sőt igyekezzék a csalót a rendőrség kezébe szolgáltatni.»

(P. N. decz. 10. 527. sz. «Vegyes hírek és események» rovatából.)

Csernátoni Gyula.

A kortársak bírálatai Petőfi műveiről.

X.

*Czpruslombok Etelka' sírjáról. Irtá
Petőfi Sándor.¹*

1 8 4 5.

Egy kis füzetke költemény van előttünk a fiatal költőtől, kit e lapok' olvasóival már megismertetni szerencsénk vala. Ezuttal lantjának újabb zengeményét mutatjuk be, sörömmünkre válik azt a nélkül tehetni, hogy a megrovás' azon szigorú hangját használunk kellene, melyre költő' első ízbeni föllépte tollunkat kényszeríté. Igaz ugyan, mikép ezuttal a tárgy is olyan', mely már magában kizárja azon elemeket, mik a critica' roszalásának költőnél anyagul szolgálhatnának. A czpruslombokban költő az első, kölcsönös tudatra alig jutott szerelem' keservét zengi tört szíve' hurjain, az elvesztett kedves fölött. És szívesen valljuk meg, mikép az eszményi tisztaságú szerelem' fájdalmát, az emésztő szívki, a végzetlen megnyugvó kebel' egyszerű, visszafojtani nem birt panaszát hűbben, salaktalanabbul alig zenghetné lant. E szívpanasz egyszerű, keresetlen hangokon szólal meg: miként a tiszta érzelem

nem keres tarka szóburkolatot; és e panasz mégis olly mély, olly meleg, olly megkapó: mikép szinte együttérzi olvasó, milly jól esett költő' szívének, általa fájdalmának utat törhetni. Egyszerű, önkényt ajkadra jövő gondolatok vannak itt elmondva egyszerűen — de költőileg, s általában az egészen a földinek, a salakosnak semmi nyoma. A szerelem, melly ott keserg, sokkal eszményibb, mennyebb, költőibb volt még, semhogy rá földi prózaiság ragadhatott volna. És a millyen volt a kebel' szerelme: olyan annak vesztesége fölötti fájdalma. Röviden mi a czpruslombokat, mint valódi költői ihletés' szerencsés születeményét, mint igen becses kis füzetkét őszintén ajánljuk növilágunknak. Olvasása bizonynyal megragadandja szívüket, s részvét' sugarát villámoltatand át keblükön, ha az a vesztett szívki, fájdalmát tán még nem ismerné is; mennyivel inkább pedig, ha a panaszkodó lant' bús accordjai a fájdalom' rokonhangzatával ütköznek össze. Pedig van-e nőkebel, melly ne ismerné töviseit is a szívérzelem' üdvadó melegében nyíló rózsának — a szerelemnek! s viszont van-e nőkebel, mellynek édes élvezetül ne szolgálna olly-

¹ Nádaskay Lajos bírálat. Hódertű. 1845. I. k. 306. I. 31. sz. ápr. 17.

kor, a szívmagány' óráinak néma csendében, ha szívpanasznak kesergése lopódzik be kebleig, mint vizshangra váró zene ön méla ábrándjainak édesbús ködfátyolképeihez!

Nádaskay Lajos.

XI.

*Petőfi Sándor költeményes munkái.*¹

- a) Versek. Irta Petőfi Sándor. 1842 —1844. Budán a' magyar kir. egyetem betűivel, 1844.
- b) A' Helység kalapácsa Hősköltemény négy énekben. Irta Petőfi Sándor. Budán a' m. kir. egyetem betűivel, 1844.
- c) János Vitéz. Irta Petőfi Sándor. Kiadta Vahot Imre. 1845 Budán a' m. kir. egyetem betűivel u. a. évben.
- d) Cipruslombok Etelke sírjáról. Irta Petőfi Sándor. Pest. Beimel József betűivel, 1845.

Petőfi Sándor nevét és költeményeit sokan ismerik e' hazában. Ő kiválólag egyike azon fiatal íróinknak, kiknek kifogyhatatlan költői tüze lehetlen, hogy el ne áradjon mindenfelé, a' hol és merre magyar lakik. Munkái gyorsabban követték egymást, mint hogy nevénekismétlés általi terjedése általános és sikeres nem lett volna; ő maga, szaporaműveimiatt, inkább magasztaltaték bizonyos oldalról, semhogy a' közönségben kíváncsiság nem költetett volna iránta és művei iránt. Ő szorgalmasan és sokat írt, de szorgalmasan és sokszor dicsértetett is. Mindebből tehát természetes a következés, hogy Petőfi sokfelé és sokaktól dicséretesen ismertetik.

Ezt figyelembe véve, 's költeményes munkáit, kivált pedig újabb költeményeit, gondosan 's műszemmel átolvasva, önkényt támad a' gondolat, hogy Petőfi műveinek bíráltása nem könnyű 's

nem is kellemes feladat. Itt nem-csupán a' „genus irritabile vatum“ lebeghet bíráló szeme előtt; itt maga a' specialitas aggályteljes lehet; mert Petőfi versei, mint mellyek, legalább korábbi időkben, általános tetszésben részesültek; s ő maga, mint ekkorig folytonos magasztalás tárgya, a' tömjéntől elmámorítva, a' dicsérek által elkényeztetve 's még a' csak nem-helyeslő ítélet iránt is (mint már volt példa rá) elbizottan lenézővé tétetve, bírálója állását egyképen nehezítik. De mindez ne rettentsem engem viszsza szándékomtól 's ne szándékom kivitelében az igaz ösvénytől. Petőfi, valamint kritikán alúl, ugyan fölül sem áll. Bíráló hite szerint, épen ő egyik legszomorúbb tanúsága annak: hova visznek a' műérdektől vezérlett kritika hiányában mindinkább láb-rakapó pajtások tulzott magasztalásai? Petőfiből, ha nálunk kellő tudományosczélú kritika létezik, legjelesb költőink egyike leendett; míg most, elkapatva az első sükertől, a' helyett, hogy emelkednék, naponta alábbszáll a szép pályán, mellyre kétségtelen hivatással lépven, legszebb jövővel kecsegtetvé a költészet barátit!

A' tér tehát, mellyre ön engem fölhini sziveskedett, miként azt az előrebocsájtottakból láthatja, nem tartozik a' kellemes-művelésűek közé,¹ de minthogy elvállalám, már csak megbirkózom rajta; 's ezt annál bátrabban teszem, minthogy ítéletemben ön ör-hirdetési szabályait szentül szem előtt tartván, remélenem tán szabad

¹ Császár Ferencz bíráltata, Irodalmi Őr. 4. sz. 1845. aug. 16.

¹ Frankenburg Adolphhoz.

lesz, hogy Petőfi nem fog szokott modorában írni ellenem antikritikát? De ha írna is, azzal nekem 's az ügynek semmit, és — legalább minden jobb izlésű ember előtt — csak magának ártana legtöbbet. A' költői borostyán ugyanis nem növekszik sem bojtorján-, sem gyalogfenyű-bokrokon; 's a' ki azt ezeken keresi, ezeken akarja szagtatni: magának tulajdonítsa, ha kezeit megvérezi 's homlokára babér helyett, csalánból fűz koszorút a' músa.

Három évi ihlet kifolyása van letéve a' könyvecskékben, melyek czímét följből idéztem. Petőfi 1842-ben lépett ki a' költői pályára; Az „Athenaeum“ volt — ha nem csalódom — első, mely verseit közleni kezdette. A' fiatal költő, művei nyomán, föltűnt nemsokára; mert verseiben a' músa félreismerhetlen nyájassággal mosolygott. Szende egyszerűség, keresetlen csín, mélyebb érzés, egészséges humor, derült kedély, bánatos — de nem beteges, sőt erőteljes — képzelgés ömlötték el váltogatva megjelent művein, 's különösen a' keserű humor, miben pedig oly szegény még mindig költészetünk, tévé föltűnővé 's nemsokára kedvessé Petőfit a' költészet minden baráti előtt. Egy hiányzott nála mindjárt kezdettől óta, a' külalak tisztasága; de remélé mindenki, hogy az megjövendőidővel, 's hogy, ha az ifjú kebel első hatalmasb lángja némileg csillapodandott, a' szabályokra, melyek nélkül nem irt és nem irand senki maradandó becsű remeket, több ügyelettől leend a' képzeletdús költő.

Az idő folyt, Petőfi csügge-

detlenül járt a sok szerenosságával megkezdett pályán; de szellembaráti reménye mindeddig teljesületlenül maradt. Ő termékeny költőisége virányán, figyelmetlenül tépte és tépi a' legszebb, legillatosb virágokat, vegyesen a gyomfűvekkel, és koszorúba fűzve átadja azokat válogatatlanul a' közönségnek, a' műbarátnak; nem gondolva meg, hogy a' dudva árt magának a rózsának is, 's hogy a' gondos kertésznek ügyelnie illik és kell, nem arra, hogy sok virágot, sok zöldet termesszen kertében, de arra leginkább, hogy minél válogatottabb növények diszjeljenek gyommentes virágágyaiban, 's ügyelnie még arra is, hogy kerte ösvényei keresetlenül szabályosak és tiszták legyenek.

Bíráló két időszakot lát Petőfi eddigi költői életében. — Az egyik kezdődik 1842-ben, és tart 1844-ig; ezen évben veszi kezdetét a' másik, 's tart szinte napjainkig.

Petőfi versei az első időszakból, a' költői dús tehetség kétségtelen jelei mellett, kedves keresetlenségökben is mélyebb érzést, tisztább ért mutatnak; a' külalak nem egészen tiszta ugyan, de olyan, minőnél tisztábbat kezdőnél kívánni alig lehet; olyan, mely jövő jelesség nyomait láttatja; az ép és kedves humor nem csap át szilaj betyárságba, a' művészet kellékei mellette nem feledtetnek; a' borkanós és áldomás ritkáibak, a' sőtlan kenyőr és bakancs nem visznek kitűnő szerepet; szóval: ez időszak olyan verseket hozott Petőfiktől, melyekben a' költészet barátja örömmel

üdvözölte a' szép reményű ifjút, mint kiből a' magyar mûsa ihlése szólt, nemcsak a' műbarát, de minden romlatlanul művelt és művelendő magyarnak kebléhez.

E' két évből összesen 47 verset, köztök 15 népdalt nyújt Petőfi verseiben. Bíráló, főlegbi szavai igazolására, nagyobb részét idézhetné e' verseknek; a' komolyszelleműek szinte, mint a' szeszélyesek, egyképen tanui Petőfi ihlettségének. 'S ha a' komolyak némelyeinél a' gondolat correctnessége a' külalak tisztátalansága miatt szenvedni látszik is: az eredetiség, az érzés, könnyűség és gazdag ér, könnyen feledtetik az ifjú költő pongyolaságát, melyben lelkét előttünk feltárja. Avagy kit nem kap meg mindjárt a' 7. laponi nyolcz soros költemény?

A' DUNAN.

Folyam, kebled hányszor repeszi meg
Hajó futása 's dúló fergeteg!

'S a' seb mi hosszú és a' seb mi mély!
Minőt a' szíven nem vág szenvedély.

Mégis, ha elmegy fergeteg 's hajó:
A' seb begyógyul, 's minden újra jó.

'S az emberszív ha egyszer megreped:
Nincs balzsam, mely hegessze a' sebet.

Milly gyöngéd e' gondolat, milly egyszerűen kedves, milly eltalált hasonlítás! 'S ha a' második szakban a' seb nem ismételtetik 's a' negyedik versből a' tagadó „nem“ kihagyatik, mi a' gondolatot correctnessegéből kivetközteti, ki tagadhatná meg a' remekiséget e' nyolcz sornyi versecskétől? — Hasonlóan gyöngéd és szép — hogy sok közül csak néhányat említsék — a' „KET VÁNDOR“ feliratu is a'

11. lapon, 's a' 69. lap az „UTÓSÓ ALAMIZSNA“ című, több másokkal a' komolyakból; s a 31. lapon álló „SZEGET SZEGGEL“ című a' szeszélyes nemből.

Feltűnő különösen ezen első időszakból, hogy a' szeszély nem vetterőt Petőfinél a' komolyabb érzésen, 's musája hajlandóbb volt a' bűt és bánatot tisztán énekelni, mint azt mosolygó ajakkal és hunyorító szemmel előadni. A' „bor“ e' 47 darab közt csak 8-szor fordul elő, 's az „áldomás“ egyszer; de mi egyedül hathat legszomorítóbban a' műbarátra, mutatkoznak már itt is nyomai a' szitkozódási kifakadásnak, noha ritkábban, de mutatkoznak mégis — 1843-ban; mert 1842-ben a' szűz mûsa fedhetlenül menten tartá kedvenczét ezen, minden mester-művet elrutító szeplőtől! A' 49. lapon először találkozunk ez ép oly váratlan, mint kellemetlen vendéggel. „BARÁTHOZ“ írván Petőfi, a' 7. szakban felkiált:

„De azért nem csüggedünk ám,
A' kilelkelyan!“

Bíráló nem hiszi, nem hiheti, hogy maga a' költő ilyesen, ha művét vakszeretet nélkül később olvassa, el ne piruljon. Hölgyeknek — pedig hiszen ezeknek irunk leginkább — a' világ melyik költője írt így valaha? Avagy a' puszták és csárdák félvadságban sinlő embereinek nyersen durva szójárásait hozzuk-e be a' magyar művészet szent csarnokába? Nem írt-e, nem tudott-e írni Petőfi verset ily lelki burján nélkül? Igen; ő írt, 's tud írni, mint följebb már idéztem, tud, még a' köznép számára is, mit gyönyörű népdalai: V. és VI. a' 80. és 81.

lapon bizonyítanak.¹ Minek tehát e' csárdai tempó a' költészet istennőjének szűz lánggal lobogni kellő oltárán? „Lánggal égő teremtetés!” a 78. lapon; „En egy nagyot káromkodom” ugyanott; — „Az irgalmát, ide avval a' borral!” a' 88. lapon; ezek szeplőtől maradnak Petőfi költőisége első időszakából, ha azoktól egy második kiadásban ki nem tisztítja a' kedves gyöngyöket, miket musája e' korszakban nyújtott.

Ezen időszak, mint láttuk, nem volt fölötte düstermékenységszámra, de az volt, igenis, tartalomra, belbecsre nézve. Mert nemcsak azon néhányat idézhetné bíráló, mint jeleseket, melyeket megemlített; de úgy találja, hogy e' korbeli verseiből Petőfinek, kivált ha a' gondolat és külalak correctnessége iránt részéről egy kis gond és figyelem nem akarna hiányzani, mi még kipótolható, alig leszen néhány, melyet kedves élvezettel nem olvashatna jövőben is a' közönség.

Mi egészen másképp áll a' dolog Petőfi költőiségének második időszakával! Ez bujándús számra, de annál soványabb belbecsre nézve. Itt a' külalak tisztasága már csak kivételképen mutatkozik, s a' gondolat correctnessége felerőlt: még a' káromlási műszavak, bor és kancsó, aljas pór-kifejezések, et quae sunt hujus generis similia, majd versről versre hemzsegnek. Itt már csak mintegy eltévedve találkozunk az 1842-diki Petőfivel, csak ritkán ismerünk az egyszerűen kedves, a' komolyan éreztető, szeszélye-

sen felderítő költőre! A' művészettől elpártolt másafi már többnyire bűzhödt lapályokon vágat mindig könnyű pegazával; a' magas Parnassus, az isteni Helikon, hol a' szűz musák tiszta forrási csergedeznek, feledvők. Póroknak, a' pórok legalsóbb, legnyersebb osztályának énekel többnyire a' költő s nem a' népnek; mert feledte: hogy a' nép, nem ugyanaz a' betyársággal, az emberiség söpredékével. Musája ritkán emelkedik ki e' romlott lég köréből, jöllehet, a' hol és mikor kiemelkedik, a' kedveslantu ismerőse lehetlen viszont rá nem ismerünk. Illy kivételek közé számítja bíráló — még néhányon kívül — a' „HONFIDAL”-t a' 91. lapon; a' „TÉL VÉGÉN”-t a' 94. l.; az „EGRI HANGOK”-at a' 105. l.; a' „FÜSTBE MENT TERV”-et a' 118 l.; s egy-pár népdalt; ide a' „János Vitéz” több szakait is. — A' „Czipruslombok,” természetkönnél fogva, illy aljasságokat nem tűrvén.

Azonban súlyos állítását igazolni tartozván bíráló, azt költő művei felmutatásával teendi.

Mindenek előtt e' korszakból 67 dal között 17-ben éneкли meg Petőfi a' bort, s még egyben említi az „áldomást.” A' 96. lapon „Fütyty” ezimű kifakadását így kezdi: „Adta finnyás közönsége!” — a' 100. lap „gazember”-ét nem is említve, a' 129. l. így ír: „Teremt' ugyse!” a' 130. l. „a' ki fölmarkolta!” és „a' katonai pálya fene sík,” a' 144. l. „veszett fené”-t olvasunk; a' 151. l. „a' réz-angyalát!” a' 169. l. áll: „mennyező üssön beléd!” a' 172. l.: „De az ördög sohsem vitte el,” a' 184.

¹ „A szerelem, a szerelem...” és „A virágnak megtiltani...” kezdetűek. F. Z.

I. „ilyen olyan adta!“ — Már, kérem alázsan, ha ez művészet, ha ez költészet: akkor az alföld legkicsapongóbb csikósa, ki az ilyeneket amúgy verbunkos modorban még ezírábban tudja elkeríteni, a' legnagyobb művész, a' legeredetibb költő a' magyar világban! — — Ne nehezteljen tehát Petőfi, és vak magasztalói ne torzonkodjanak, ha nyíltan kimondja bíráló, miszerint az, ki így ír, nem a' szűz musa fölkenete, 's azok, kik az így író költőt magasztalják, a' szent művészetnek nem avatottjai. Így dallani annyit tesz, mint a' költészet istenének szép és égi ajándokával rútul visszaélni, abból csúfot üzni; illy kifakadásokat magasztalni, annyit: mint a' műveltség, lélek- és szív képzettség helyett a' festlettségben találni izlést és élvét! — — Az ég ne adja, hogy a' szép ősi magyar jellem illyekben akarja magát visszatükrözni, ne adja soha, hogy Árpád nemzetének eredeti ép lelke illyekben tudjon műélvet, műgyönyört találni!

Hogy hasonló műszavaka „Falu kalapácsa“ban' és „János vitéz“ben sem hiányzanak — noha itt ritkábban fordulnak elő — az már csak abból is világos, hogy Petőfi ezeket is 1844–1845-ben írta; akkor t. i., mikor némelly ugynevezett jó barát őt és műveit hetedik égbe magasztalta fel nem kimélt tömjéne maszlagos füstjével.

Petőfi ezen időszakbeli aesthetikai izlésének minőségét tanúsítja a' 123. lapon álló költeménye:

EBÉD UTÁN.

Ugy jól laktam, hogy még!...
Egyet nyújtózom, és

1 „A helység kalapácsa“ helyett. F. Z.

Aztán tied vagyok,
Imádott heverés!

Kölyök, pipát ide....
Siess, a' nagy a PAD!
Nincs rútább valami,
Mint az a' lomhaSÁG.

Add errébb hát, ökörf!
En nyúljak érte tán?
Nem elég tölem, hogy
Föltátom rá a sz'm? —

Istentelen legye!
Ingerkedik velem....
Kergesd el.... a' kutya
Ott ül a' fülemen.

Disznó forró idő!...
No semmi; legalább
Ki ott kinn dolgozik,
Nem hűti meg magát.

Ennek méltó mellékdarabja a' „DEÁKPALYAM“ czimű versezet a' 149. lapon, melyet igazolásomul szinte szükségesnek tartok ideírni:

Diligenter frequentáltam
Iskoláim egykoron,
Secundába ponált mégis
Sok számár professórom.

* * *

El sem obliviscálnak, mert
Ha occasióm akadt:
Kutyálíter infestáltam
A' jó dominusokat; 'sat.

Ezek és hasonló, vegyes számmal azok akarnának lenni a' költészetben, mik az ugynevezett genre-képek a' főtészetben; csak-hogy Petőfi feledi azt, hogy a' festész nem viszi át képeit az életből vászonra egész meztelenségökben, ha azt akarja, hogy tiszta, szemérmes szemek azon meg ne botránkozzanak; 's ha cloákát fest is, olyképen rejtí el tartalmát, hogy a' néző az épület

rendeltetését gyaníthassa ugyan, de ne lássa. Petőfi azon meggyőződésben látszik lenni, hogy „castis omnia casta:“ 's így bátran állíthatja olvasói szeme elé a legizetlenebb dolgokat is merő pongyolaságukban, sőt azt látszik hinni, hogy épen ez a' művészet főérdeme? Kár, igen nagy kár, hogy illy csalódásban él. Ez által a' művészet valódi útjáról mind-egyre távozik, 's megérjük ma-holnap, hogy kedves költője leend a' lőcsei kalendáriom olvasóinak, a' fonóházak látogatóinak, 'sat., de nem a' műveltebb polgároknak is — —

Ugyanezen második időszakba esik a' híres néprománcz is a' „számáron menő juhászról:“ mint ebbe szinte a' „Kedves Vendégek“ című költemény is, mellyeket a' magyar divatlapok egyike annyi-ra magasztalt! 's örült — bizonyosan az előfizető hölgyek rovására — hogy az első valódi néprománcz lapjaiban jelenhetett meg. — Nem tekintve azt, hogy hölgyek kezébe szánt lap hasábjaira illy fonóházi 's csapszéki versek nem illenek, szerényen kérdi bíráló: valjón voltak-e szívesek azon magasztaló urak kissé figyelmesen átolvasni e' „számárdalt?“ Alig hihető, hogy igen; különben megfoghatlan volna, mikép lehet Petőfi silány darabjainak ezen legsilányabbját jelesnek, genialisnak mondani! Bíráló képes volna, tagról tagra bonczolva e' verset, megmutatni, hogy az a' sületlenségek non-plus-ultrája; de biz a' fáradságot nem érdemli meg; 's csak azt jegyzi meg

futólag, hogy abban sem gondolat-correctség, sem formatisztaság, sem a' genialitásnak nyoma nincsen. Az első versszakban „megy a' juhász számáron“; a' másodikban elmondatik, hogy nyáját legelteték; a' harmadikban „felpattan a számár, haza felé vágat,“ a' negyedik végre a' legnagyobb képzelenséget 's vadságot fejezi ki, mert elkecsere dvén a' juhász, a' szegény számárt, mellyen pedig vágatott beteg 's útja közben meghalt kedveséhez, főbe üti botjával! Ez aztán költészet, ez románcza? Boldog Isten, mire jutánk! Ha a' magyar már illy sületlenségekben látna jelességet, illyekben venne észre genialitást: le kellene mondanunk végképen azon reményről, hogy valaha Europa művelt nemzetei sorában helyet foglalhassunk. Azonban szerencsénkre napról napra növekszik száma azoknak, kik a' nemzeti szellemet 's jellemet nem a' pusztai vadságban, nem a' csárdai pajkosságban, de a' lélek nemesítésében, a' szív képezésében, 's ezekhez viszont az eszközöket nem holmi betyáros szitkozódás-és aljas piszkosságokban keresik.

„A' Helység kalapácsa“ egészen illő szüleménye Petőfi költőisége e' második időszakának. Műveltebb, sőt csak félig művelt olvasó is, boszankodással fogja e' könyvet magától eldobni; kendentilőzaskor, hol a' lárma nagy, tengerifosztáskor és a' fonóházakban talán örömet hallgatnák 's még meg is kacagnák, de ott meg majd felét is alig értik. Ez „Höskölteménynek“ van czimezve, 's helyesen, a' mennyiben egy csapszéki verekedést hősi tettnek

czímezhetni! Különös zagyaléka ez a' legaljasabb póriasságoknak, és néhol a' legszebb, legtisztább költői képeknek. Rímnek semmi híre ezen ugynevezett népies hős-költeményben, mi csak azt mutatja, hogy Petőfi igen tudja, milly tárgyat milly alakba kell önteni, 's hogy izlését a' közönségnek, mellynek számára különösen ír, nagyon szem előtt tartja. Versei mértéke egészen ad libitum; sorait majd daktylikus, majd spondaeus lábakon táncztatja vagy húzza-vonja, a' hogy jó. A' sok ismétlések legalább is öthat levéllyel szaporították a' minden tekintetben sovány füzetkét. Például a' tiszteletes kocsi-sának e' körülírása:

„— — — — a' vitéz Csepű Palkó
A tiszteletes két pej csikájának
Jókendű abrakolója.”

a' 21. és 22. lapon kétszer, a' 25. ismét egyszer, az 50—51 ujra kétszer; 'sat és ezek:

„A' kancsal hegedűs,
A' félszemű czimbalmos,
'S a' bőgő sánta húzója”

a' 22. l. kétszer, 's a' 44. l. a' 60. l. ugyanazon szavakban újra olvashatók; „a' fondor lelkületű egyházfi” 's a' „lágyszívű kántor” 'sat, majd minden lapon, gyakran ismételve, mondatnak el. És ez aztán dús képzelet-erőre mutatasson?

Hogy Petőfi e' költeményében sem azt nem tudta, hogy kinek, sem azt, hogy mit és hogyan ír? szem előtt nem tartotta, mutatja a' nyelv, mellyet használt. Az, mint már említém, olly valami zagyalék, mellynek több helyeinél undorodva kénytelen elfor-

dulni a' műveltebb olvasó, míg másoknál, szájtátva hallgathatja a' pór, de nem érti.

Mutatványul szolgálhatnak a' következő helyek:

6. l. „De ti, a' kiknek szíve
Keményebb (?) dolgoknál
A' test alsó részébe hanyatlík...”

29. l. „— — — — ostoba filkó.”

35. l. Én, kit földöntüli izék
Földöntüli izékbe avattak.

37. l. „Mint a' malaczkok gazdasszonya-
ikhoz,
Ha kukoriczát csörgetnek.”

48. l. „Jobban felkösse gatyáját —”

49. l. „Hát te, te süldisznó?”

hogy többeket ne említsek; 's ezekhez járulnak a' pórias, néműtt betyáros hasonlítások, mikkel azután a' legkiáltóbb ellentétben állnak a' legvirágosb költői képek és kifejezések; mint például:

13. l. „S netalántán arczodat
Érette a' búnak könnye füröszte;
Most már szemeid pilláin
Az öröm könnyének
Gyöngye ragyoghat.”

37. l. Ketyegett hő szíve erősen
Üdv-kéjek gyönyörétől.”

40. l. „Mondja ki szűz ajakad:
A' reménység zöld koszorúja
Övedze-e homlokomat,
Vagy a' kétségbeesésnek
Bunkós botja
Üssön agyon?”

54—55. l.
„Lemondani a' csatabajnak
Hősi jutalmáért,
A' dicsőség tölgykoszorújáról?”

57. l. „Az enyészet gyászlobogója
Leng a' szomorú csatatéren...” 'sat.

's e' két utolsó phrasist Bagarja csizmadiaszájából hallja az ember!

Hanem kár volna több időt vesztegetni illy csizióféle sületlenségekre; mert nem egyebek azok garasos verseknél, noha nagynevű költője a „Falu kalapácsának“ így kiált fel zársoraiban:

„Te pedig, lantomnak húrja, pihenj!
Nagy volt a munka 's bevégezd
Emberül e' munkát;“

hogy pedig semmi se hiányozzék e' népies hőskölteményből, hőseit költő kalodába szoríttatta csak, azonban saját babérait, nehogy az irigység különben elérvén azokat, letépje, a kasztófára függesztette! Így kiált fel t. i. a' 66. lap.

„Magasan függendnek azok (babérai)
Mint Zöld Marczia.“

Ám legyen kedve szerint; bíráló azt hiszi, hogy valamint illy műnek irigyei a' magyar költők között akadni nem fognak: úgy Petőfi néphőskölteményi babérai bizvást nyugodhatnak a' magasban Zöld Marczia mellett, mert olly magasra látni a' magyar költők, égnek hálá, fejszédülés nélkül nem tudnak, de nézni, ő kivüle, bizonyosan kedvök sincs.

Ezen ugynevezett hőskölteményt követte a' ritka termékenységű írónak egy másik népies költeménye: „János Vitéz“ czim alatt, mellyről már több dicséretet mondhatni. Mind külalak, mind gondolat itt már több népies elemet, több művészetet mutat. Kukoricza Jancsi meséje nem új ugyan, de költő sok eredeti gondolat, sok szép epizóddal fűszerezte azt. Itt nyelve is tisztább, gondolatai correctebbek; 's noha azon hivalkodó ma-

gasztalásokban, melyeket a' kiadó mecaenas előbeszédében főlhalmoz, nem osztozhatik is bíráló: örömet vallja meg mégis, hogy itt Petőfit jobb ösvényen látja, mint egyéb ezen időszakbeli verseiben. Vissza-visszatér helyenként első kedves egyszerűségéhez, néhol egész a' legnaivabb stendességig, csak hogy aztán megint megbicsaklik; 's azért alig hihető, mit az említett kiadó-mecenas, e' költeményt illetőleg, Vörösmartyval mondat, t. i. „hogy ezen mű bármely irodalomnak is diszére válnék.“ Bíráló többet tesz fel Vörösmarty műismeretéről, mint hogy illyesmit hihetne. Mi a' kiadót illeti, az izlés igen különböző, 's így neki valódi nagybecsű kincsül tűnhetett fel e' mű, míg más, szinte művelt olvasó, abban nem lát egyebet csinos, de eléggé untató népmesénél, mellyet a' testileg 's szellemileg kisdetek nagy örömmel fognak tizedszer, sőt századszor is hallani, de a' „műveltebb osztály meglett emberei“ bizony unalmasan hajítanak tova a' harmadik, negyedik lapnál. Részökre abban sem mulatság, sem oktatás nincsen, 's így „a' nyers előadású“ mű marand első, egyetlen rendeltetéséhez képest, kedves olvasmány a' faluháznál, a' csapszékekben és fonószobákban.

E' szempontból véve e' költeményt, annak sok szép részei vannak. Maga a' hős érdekes marad mindvégig; a' mesében megtartva a' helyes bonyolítás 's megkülönböztetés a' köznépnek annyira tetsző hihetlenségek 's tulzásig vitt hazudozások. A' zsványok, sárkányok, óriások, boszorká-

nyek és tündérek, mindannyi kedves epizódokat képeznek a műben, mellynek kivált tájfestései helyenként remektolllal készültek. Igen sikerültnék, szépek mondható jelesen a IV. szám, mellyben a' hős bucsúzását, a' XX. hol annak az óriásokhoz jutását, a XXVI. hol a' tündérek országát írja le, 'sat. Illy helyeket olvasván, akaratlanul támad bennünk a' gondolat: vajha a' dús-
tehetségű költő ne hagyná magát elragadtatni szilaj hevétől, ne tántoríttatni a' művészet útjáról, ne pazarolná szép erejét silányságok végtelen számára, hanem kezdene tehetségéhez méltó tárgyak feldolgozásához.

Hogy a' csodások és hihetetlen-ségek egyik lényeges fűszere az illy népies költeményeknek, azt jól tudja bíráló; de hogy hamis fogalmakat, alaptalan nép- és országismertetéseket kelljen azokban terjeszteni, azt nem tartja kiegészítő kelléknek. Tudjuk, hogy a' nép nagyon hiszi azt, mi nyomtatva van, 's így kár neki olyasokat mondani, hogy „Taljánországban örökös tél vagyon,“ vagy, hogy „Francziaország és India határos,“ mert illyesmi butaságát növeli 's a' költemény sem nyer általa. Bíráló azt ohajtáná, hogy minden illy csodás lenni akaró olly helyesen vitessék ki, mint a' hogy kivitte költő XXI. sz. alatt a' „boszorkányok“ epizódját, hol az „utolsó boszorkányt“ is kiirtatta hősével, 's a' „sötétség országát végképen kiderítette.“ Az illy kivitelnek, kivált ha kellő világossággal történik, lehetlen, hogy szellemi hatása meg ne le-

gyen. Az együgyű pór, ki a' mesét hallgatja, hallja a' sötétséget, a' derűt 's világosságot és hallja, hogy az utolsó boszorkány is meghalt, és gondolkodva rá jön: „tehát már most nincs boszorkány és nincsen sötét hely, hova a' boszorkányok gyülnének.“

A' szokott kifakadások itt sem hiányzanak egészen, noha ritkábban fordulnak elő, mint „Versei“-ben. Botrányos azonban a' 27. lapon:

„Te derék legény vagy, azt a' bátor szented!“

's ismét az 50. lapon:

„Megállj, a' hitedet! kiáltott feléje,“

's másutt.

Ez, mint végre kénytelenek vagyunk hinni, nem egyéb rosz szokásnál, a' melly szokás pedig nem mutat művelt lelkű és szívű költőre. Jaj a' népek, mellyet a' költő káromolni tanít szabadon, és nemcsak büntetlenül, de még hírkoszorú jutalom mellett! Az erkölcstelenség legveszedelmesebb mótelye minden polgári társaságnak, melly ha elhatalmasodik, Berzsenyiként

„Róma ledől 's rabigába görnyed!“

Ezt ismételve ajánlja a' bíráló, költő figyelmébe 's figyelmébe azon vakbarátinak is, kiknek meg-gondolatlan szóbeszéde leginkább szédíthette a' jeles kezdőt illy művészietlen, hogy ne mondjam, betyáros modorra.

Császár.

(Befejező közl. a' jövő füzetben.)

Közl.: *Ferenczi Zoltán.*

Vonatkozások Petőfire.

1847—48-ból.

LXXIII. Budapesti Híradó (1847. 287. l. 583. ápr. 29.):

»—De Gerando munkájával ajándékozta meg Petőfit; kívánjuk, hogy valamely gazdag építő mester szinte munkájával, azaz egy háromeletes házzal ajándékozza meg a költőt«.

LXXIV. Honderű. (1847. I. 23 l.).

* Ugyanott elakarták hitetni (t. i. az Életképekben) a közönséggel, hogy az egész Pilwax kávéházat lóvá tették. Ne neked oh szép Hunnia reménygazdag büszkesége«. (A czélzás abban rejlik, hogy Petőfi s az ifjú írók szertettek a Pilwax-kávéházba járnai).

LXXV. Budapesti Híradó 1847. 344. l. nov. 19.

»Petőfit valamint Kolozsvárott, úgy Pesten is, barátai fáklyászenével tisztelték meg. Mondja aztán még valaki, hogy a magyar költőnek nincs fényes élete.« (V. ö. a LXVIII. és LXIX. sz. alattiakkal. Pet. Múz. 1890. 63. l.)

LXXVI. U. ott. (1847. 305. lap, nov. 2.):

Petőfi a nogradmegyei táblabírák közé soroltatott, csodálja aztán még valaki, hogy napjainkban olly sok a politikus költő, és mondja még valaki, hogy a magyar nemzet nem gondoskodik jeles költőiről.

LXXVII. Szépirod. Szemle a »Honleányok könyve« bírálatában (1847. I. 318. l.):

»Költészetet birunk Petőfi, Lisznyay és a Szerkesztő tollából (Oroszhegyi Józsa és Rösler Ágnes). Amaz tájfestés a Tisza mellől, magyarázatul egy könyomathoz, emez mindkettő hazafias vagy inkább honleányi irányu.«

LXXVIII. Márczius Tizenötödike. (1848. 15. l. 4. sz. márcz. 22.):

— »Mióta lapok szerkesztésével elfoglalva vagyunk gyakran levén alkalmunk kiadó helyünkön, a Beimel-féle nyomdában jelen lennünk. Különös jeleneteknek vagyunk tanui: száz és száz példányokban hordatnak szét az országra Petőfi és Garay versei, a sok falragasztványok, az őrsereg hirdetései, napi parancsai, sat.

LXXIX. U. ott. (1848. 9. szám. márcz. 27. 37. l.) 11 órakor megyei választmányi ülés, melyen a többek közt: »Petőfi. Fölkívánja Pozsonba üzentetni; a tizparancsolatnak valamely pontját ezen módosítással hirdessék ki: Tiszteljed a jogegyenlőséget, hogy hosszú életű lehess e földön. —

LXXX. U. ott. (48. sz. máj. 10. 1848.) A radical kör máj. 7-én tisztújító gyűlést tartván, Petőfi Sándor is vál. tag lett. Elnök Teleki László.

LXXXI. U. ott. (332. l.) »—A Kiskunsági kaputosok azzal agitáltak Petőfi ellen, hogy ő republicanus és — tót királyt akar.

LXXXII. Posti Hírlap. (1848. 230. l. 3. sz. mart. 18.):

»Kilián stársánál Pesten a váci-utczában Parkfrieder-házban megjelent és kapható: Ellenőr. Politicai Zsebkönyv, a pesti Ellenzéki kör megbízásából szerkeszté Bajza. Ebben megjelentek: »Dalaim, Petőfi Sándortól. Palota és kunyhó Petőfitől. A' m . . . i sikon, Petőfitől.« Jellemző, hogy a hirdetésben Petőfi művei és neve a Kossuthéval, ki »Az adó«-ról írt, egyforma; kitűnő nagy betűkkel van szedve. Ez is egyik adat a költő népszerűségéhez a márcziusi napokban.

Közl: **Ferenczi Zoltán.**